Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαὸς ὑψώνεται ἅμα δείξῃ πὼς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλῶσσα ἔχει τοὺς φυσικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'. ✱ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 10 ΤΟΥ ΦΛΕΒΑΡΗ 1908 ✱ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2 ✱ ΑΡΙΘΜΟΣ 282

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ALBERT THUMB. Τὸ ζήτημα τῆς νεοελληνικῆς (μετάφρ. Λέκα Ἀρβανίτη).

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ἱστορικὰ ξεγυμνώματα (συνέχεια).

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τὰ «Γεωργικὰ» τοῦ Βιργιλίου (τέλος).

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. Στοὺς σοσιαλιστοφάγους. (τέλος).

» » Ἀπάντηση σὲ μιὰ πρόκληση.

Σ. ΧΑΡΛΗΣ. Ντροπή σας!

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Οἱ «Ἀλυσίδες» στὸν τύπο.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ. — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ,

ΝΤΡΟΠΗ ΣΑΣ

Πατέρες τοῦ Ἔθνους, ἀντιπρόσωποι τοῦ Λαοῦ, ντροπή σας!

Τὴν περασμένη Δευτέρα ἀρκαδιάσατε παλι ἕνα σωρὸ *μελετημένες* κουταμάρες στὴ ράχη ἑνὸς ἀνθρώπου, ποὺ βρισκόταν πολὺ μακριὰ γιὰ νὰ σᾶς δώσει τὴν κατάλληλη ἀπάντηση — Μὰ εἶμαι βέβαιος πὼς δὲ θὰ σᾶς ἔκρινε ἄξιους γιὰ ἀπάντηση· ὄχι, ὄχι· δὲ θέλετε ἀπάντηση, σᾶς φτάνει ἡ περιφρόνηση, προδότες!

Ἄλλοι λευτερῶσαν τὴν πατρίδα καὶ ἄλλοι σήμερα πλιατσικολογοῦνε, ναί σεῖς, Ἐθνοπνίχτες, τῶν Κλεφτῶν ἀπόγονοι! . . . . Καὶ οὔτε κἄνε δὲν ἀναγνωρίζετε πὼς χρωστᾶτε μιὰ βνωμοσύνη σὲ κεῖνα τὰ λιοντάρια, μὰ τοὺς καταφρονᾶτε καὶ τοὺς βρίζετε, ἀρνιόσαστε τὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦσαν.

Ποῦ νὰ ξέρουν ἐκεῖνοι ποὺ χύσαν τὸ αἷμα τους στὴν καταραμένη τούτη Γῆς, πὼς σήμερα θὰ ἀκουστεῖ στὴ Βουλὴ τῶν Ἐλεύτερων ἀπὸ τῶν Δελεγιώργηδων τὸ στόμα «Εἶναι ἐντελῶς παράλογον νὰ θέλωμεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὁμιλίαν γλώσσης μόνον εἰς χρόνους δουλείας ὁμιληθείσης».

Δὲν εἶταν χρόνια δουλείας τοῦ ἡρωϊσμοῦ τὰ χρόνια· χρόνια δουλείας εἶναι τὰ σημερνὰ καὶ τὸ Ἔθνος σὲ σᾶς Σκλάβο.

Μόνο ἀπόγονοι ἐκεινῶν ποὺ ἀλλάξαν τὴν πίστη τους καὶ δουλέψαν τὸν Τοῦρκο θὰ λέγαν τέτια λόγια· μὰ ἀλήθεια, φαίνεται πὼς ἀπὸ τέτιους ἡ σκούφια σας κρατάει, γιατὶ τὸ συφέρο σας κοιτάζετε σεῖς, πῶς νὰ μπαλωθεῖτε· γιὰ τοῦ λαοῦ τὸ συφέρο οὔτε λόγος. Σεῖς νὰ μοιραστεῖτε τὸ χρῆμα καὶ νὰ φκιάσετε παλάτια μὲ ἕνα σωρὸ βρωμοδουλειές, σεῖς λαοπλάνοι, ποὺ μὲ ἕνα σωρὸ ψευτιὲς σέρνετε τὸ λαὸ σκλάβο σας, τὸ λαὸ ποὺ σᾶς τιτλοφορεῖ *Σωτῆρες*.

Καὶ σ' ὅλα αὐτὰ τὸ Σύμβολό σας *Σύνταγμα*.

Δὲ βγαίνει τίποτα ποιανῶν εἶστε ἀπόγονοι, πέσατε μέσα στὸ βοῦρκο καὶ καταβρωμιστήκατε καὶ σεῖς· οὔτε στάλα ἀπὸ τὸ αἷμα ἐκεῖνο δὲν ἔχετε στὶς φλέβες σας. Τὴν ψυχὴ κεινῶν ἄλλοι τὴν κληρονόμησαν, ἐκεῖνοι ποὺ φροντίζουν νὰ ξεσκλαβώσουν καὶ ἀπὸ τὰ νύχια σας νὰ τὴ βγάλουν, ἀπὸ τὰ νύχια σας, ὀχτροὶ τρισχειρότεροι ἀπὸ τὸν καλό, τὸν κατάκαλο, τὸν ἀγαθὸ τὸν Τοῦρκο, σεῖς ὕπουλοι καὶ ἀνάξια τῆς Κλεφτουριᾶς παιδιά.

Καὶ δὲ νιώσατε πὼς οἱ πονηροὶ Καλαμαράδες σᾶς εἶπαν νὰ μιμηθεῖτε τοὺς Περικλῆδες καὶ ὄχι τοὺς Κολοκοτρώνηδες, γιατὶ ἀπόγονος τοῦ Περικλῆ μποροῦσε καθένας νὰ ποζάρει, κάθε παλιάνθρωπος. Σᾶς τούμπαραν, σᾶς κορόϊδεύαν καὶ σᾶς ἀφομοίωσαν.

★

Ἔχουμε καὶ μεῖς μιὰ Ἰδέα σὰν τὴν Ἰδέα ποὺ εἶχαν οἱ πατεράδες σας καὶ περιμένουμε καὶ μεῖς μιὰ Ἀνάστασι.

Ἔχουμε καὶ μεῖς μιὰ Φιλικὴ Ἑταιρεία μὲ διακλάδωσες σ' ὅλα τοῦ ἐξωτερικοῦ τὰ μέρη, ἔχουμε ἐκεῖ καὶ ξένους καὶ δικούς ποὺ μᾶς ὑποστηρίζουνε. Κι ὁ Ψυχάρης, ποὺ σεῖς τόνε βρίζετε, εἶναι γιὰ μᾶς ὁ Γερμανὸς Παλαιῶν Πατρῶν. Ναί, Στάη - Πασσᾶ, θέλουμε νὰ σώσουμε τὰ παιδιά μας, ἀπὸ τὸ ἄτιμο παιδομάζωμα ποὺ μᾶς κάνεις καὶ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μας τὰ παίρνεις, καὶ τὴν πίστη τους ἀλλάζεις, γιὰ νὰ μᾶς πολεμήσουν ἐμᾶς μεθαύριο, νὰ πολεμήσουν τὴ μητέρα τους, ποὺ μαζὶ μὲ τὸ γάλα της καὶ τὴ γλῶσσα τους ἔδωσε.

★

Μὰ δὲ σᾶς συφέρει νὰ μάθει ὁ κόσμος τὴν Ἀλήθεια, γιατὶ τὸ ψεύτικό σας οἰκοδόμημα θὰ πέσει νὰ σᾶς πλακώσει. Γι' αὐτὸ σκούξατε καὶ φωνάξατε σὰν τὸ θεριὸ ποὺ τοῦ παίρνουν τὸ ζωντανὸ ἀπὸ τὸ στόμα.

Μὰ δὲν εἶναι μακριὰ ὁ καιρός.

Οἱ Καινούριες Ἰδέες ποὺ καρποφόρησαν στὴν Εὐρώπη, ἀρχίζουν καὶ στὸν τόπο μας νὰ φανερώνουντκι. Δὲν ξέρω τί μορφὴ θὰ πάρουν, ἐδῶ ἴσως ἀλλάξουν, ἴσως πάρουν ντόπια μορφή, μὰ τοῦτο ξέρω μονάχα, πὼς εἶναι καιρὸς νὰ μιλήσουν στὸ λαὸ ἀνθρῶποι μὲ λόγια σταράτα, στὴ δική του γλῶσσα καὶ ὄχι σὲ γλῶσσα ψεύτικη. Θάρθεῖ καιρὸς ποὺ ὁ θυμὸς τοῦ σκλαβωμένου θὰ ξεσπάσει καὶ στὰ πράματα θὰ ρθοῦμε μεῖς, μεῖς ποὺ πονᾶμε τὸν τόπο, μεῖς οἱ Ρωμιοί, οἱ ἀληθινοὶ ἀπόγονοι τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπανάστασης, μεῖς οἱ ταπεινοὶ τώρα μὰ καὶ ἐκλεχτοὶ τοῦ Ἔθνους, ποὺ σκλαβωμένοι ἀθόρυβα ἐργαζόμαστε καὶ πριονίζουμε τὸ δέντρο ποὺ σεῖς φυτέψατε σὲ σάπιο χῶμα.

Φυλαχτεῖτε· οἱ Κλέφτες τοῦ 21 θὰ βρυκολακιάσουν· φυλαχτεῖτε ἀπὸ τὸ θυμό τους.

Σ. ΧΑΡΛΗΣ

Υ. Γ. Ἱκετεύουμε «τὴ φίλη Γαλλία» νὰ μᾶς λυπηθεῖ καὶ νὰ μὴν πάρει στὰ σωστὰ τὰ λόγια δασκαλοῦπνωτισμένων βουλευτάδων. Βέβαια, θὰ θυμηθεῖ τί κακὸ ἔπαθε ἐκείνη ἀπὸ τοὺς καλογέρους, ποὺ τώρα τοὺς διώχνει κακὴν κακῶς καὶ θὰ καταλάβει καὶ τὴ σημερνή μας κατάντια.

Σ. Χ.

ALBERT THUMB

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (1)

Ὡς εἴκοσι τόσα χρόνια τώρα, στὴν Ἑλλάδα πολεμᾶει ἕνα κόμμα — μικρὸ κόμμα, μὰ ποὺ ὁλοένα μεγαλώνει — νὰ κατορθώσει φυσικὸ ξαναμορφωμὸ τῆς γραφτῆς ἑλληνικῆς. Θέλει τὴ γραφτή, τὴν καθαρέβουσα καθὼς τὴ λέν, ποὺ χώρισε μὲ τὴ ζωντανὴ λαλιὰ κι' ἀκολουθᾶει τῆς παλιᾶς τὸ τυπικὸ καὶ λεξικό, νὰν τὴν ἀντικαταστήσει μὲ τὴ ζωντανὴ μορφή, ποὺ τὸ πρωτόπλασμά της βρίσκεται μέσα στὰ κλέφτικα τραγούδια καὶ ποὺ λογοτεχνικὰ σκαλίστηκε ἀπὸ τὸ Ζακυθινὸ Διονύση Σολωμὸ (1798 1857), τὸν ἐξοχώτερο ποιητὴ τῆς Ρωμιοσύνης. Ἐνῶ οἱ ἐπίσημοι κύκλοι, μάλιστα ἡ Κυβέρνηση καὶ τὸ Πανεπιστήμιο, προσκολλήθηκαν ἐπίμονα στὸν τραχὺ ἀρχαϊκὸ τύπο, μιὰ παρέα γραφιάδες, νιοὶ μὲ ἀξία, συγκεντρωμένοι γύρω στὸ Γιάνη Ψυχάρη τοῦ Παρισιοῦ, καταπιάστηκαν πρακτικὰ ν' ἀποδείξουν πὼς ἡ κατεφρονεμένη δημοτικὴ ἀρκεῖ νὰ δηλώσει κάθε στοχασμό. Ἕνα περιοδικό, ὁ Νουμᾶς, κυκλοφορᾶει ὡς ὄργανο τῶν ξαναμορφωτικῶν ἰδεῶν τους.

Οἱ δυτικοὶ ἐπιστήμονες, ὅσοι καταγίνουνται στὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς, ἀκολούθησαν μὲ ζωηρὴ ἐπιδοκιμασία τὴν προκοπὴ τῆς ξαναμορφωτικιᾶς Ἰδέας, καὶ χωριστὰ ὁ Κ. Κρούμπαχος τοῦ Μόναχου μὲ μιὰ του διεξοδικὰ διατριβὴ «Τὸ πρόβλημα τῆς νεοελληνικῆς γραφτῆς» (Μόναχο 1902) σημαντικὰ βόηθησε τοὺς ὀπαδούς της. Τὸ βιβλίο ἔφερε κάπως σὲ στεναχώριες τοὺς ἀντίθετους, κι' ὁ πρωταγωνιστής τους, ὁ Γ. Χατζηδάκης, πανεστημιακὸς καθηγητὴς τῆς Συγκριτικιᾶς Γλωσσολογικῆς, ζώστηκε νὰ διαφεντέψει τὴν καθαρέβουσα καὶ ν' ἀντικρούσει τὸν Κρούμπαχο. Ὅπιος, ὅπως ἐγώ, κρίνει πολυτιμότατη τὴ δουλιὰ τοῦ Χατζηδάκη στὸν ξετασμὸ τῆς νεοελληνικῆς, λυπᾶται μὴ βλέποντας τὸν ἐξαίρετο λόγιο στὴ σειρὰ τῶν ὑπέρμαχων τοῦ γλωσσικοῦ ξαναμορφωμοῦ. Ἡ μεγάλη τιμὴ ποὺ μὲ καθε δίκιο χαίρεται ὁ Χατζηδάκης στὸν τόπο του — ἀφοῦ ὅμως πρῶτα οἱ ξένοι φώτισαν τοὺς πατριῶτες του ὡς πρὸς τὴ μεγάλη του ἀξία — στερέωσε στὴν ἀντίδρασή

(1) Δὲς Χατζηδάκη, τὸ γλωσσικὸ ζήτημα στὴν Ἑλλάδα. Ἀθήνα, Μπὲκ 1905. Σελ. 144.

του τὸ κόμμα τὸ ἀντιδημοτικό. Ὁ Ἕλληνας λόγιος ὡς τόσο δὲν καταδίκαζε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τόσο ἔντονα τὴ δημοτικὴ ὡς γραφτὴ ὅσο τώρα ὕστερα, ἀπὸ τὸν καιρὸ δηλαδὴ ποὺ τὸ ζήτημα κατάντησε φλογερό (2). Ἀκόμα καὶ τώρα, στὴ διατριβὴ ποὺ ἀνάφερα, σὰ νὰ διαβάζει κανεὶς στὶς ἀράδες μεταξὺ πὼς μ' ἡσυχη συνείδηση δὲν τὴ διαφεντέβει τὴν ὑπερκλασσικιὰ γραφτή.

Στὸν κύκλο τῶν ἀντιδημοτικῶν ὁ Χατζηδάκης εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους, ἴσως ὁ μόνος καθαφτὸ ἁρματωμένος μὲ τὰ ὅπλα γλωσσολογικοῦ μεθόδου. Ὡς τόσο—μάλιστα γιὰ τοῦτο ἴσα ἴσα πρέπει ἀμέσως νὰ εἰπωθεῖ—δὲν κατόρθωσε μὲ π' ἄρματα τοῦ γλωσσοϊστορικοῦ ξετασμοῦ νὰ βάλει κάτου τοὺς ἀντικρινούς του. Γιατὶ πρῶτα ἡ γλωσσικιὰ ἱστορία μ' ἀρκετὰ παραδείγματα μᾶς μαθαίνει πὼς ὁ ἀγώνας ὑπὲρ καινούργιας γλώσσας, ἀπὸ τὴ ζωὴ πηγασμένης, τέλιωσε μὲ τὴ νίκη της πάντα, ἂς εἶταν ὅσο θὲς γερὰ τὰ νέβρα τοῦ συντηρητισμοῦ· ἔπειτα, καθὼς μαθὲς κι' ὁ ἴδιος ὁ Χατζηδάκης παρατηρεῖ, τέτιος ἀγώνας δὲν ἔχει σκοπὸ ἁπλὴ ἀκαδημαϊκιὰ συζήτηση, παρὰ εἶναι ἀγώνας μορφωτικός, ὅπου πρῶτα πρῶτα ἀποφασίζει τὸ ζήτημα τῆς καταλληλοσύνης. Τὸ ζήτημα τῆς καταλληλοσύνης πάλι βασίζεται σὲ γνῶμες ἀχώριστες ἀπὸ αἰσθηματικοὺς λόγους. Οἱ αἰσθηματικοὶ τέλος λόγοι, ριζικὰ ἀντίθετοι μεταξύ τους, ἐπιρρεάζουνται κι' ἀφτοὶ μὲ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη μεριὰ ἀπὸ κράτος συντηρητικῶν (ἀντιδραστικῶν) ἢ προδεφτικῶν φρονημάτων, ποὺ ἡ μεταξύ τους ἀναφορὰ - κατὰ τὸ ἔθνος, τὸ ὄνομα, τοὺς καιροὺς—μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλλιώτικη σημαντικά.

Ὁ Χατζηδάκης καὶ πρίν, δὲν εἶναι παλὺς καιρός, εἶχε ἀντικρούσει τὸ βιβλίο τοῦ Κρουμπάχου σὲ μιὰ του μεγαλύτερη διατριβὴ (3). Τὸ μικρότερο γερμανικό του βιβλίο, ποὺ συγκεφαλαιώνει ὅλη τὴν οὐσία, εἶναι φανερὰ προρισμένο γιὰ πλατύτερους κύκλους τοῦ ἐξωτερικοῦ κι' ἀπὸ τὴν «Ἀπάντησιν» τὸ ξεχωρίζει τὸ λιγώτερο πολεμικό τους ὕφος. Κι' ἀπὸ τὰ δυὸ ὅμως δὲν κρύβεται κάπια ἀγανάχτηση καὶ δυσαρέσκεια πὼς ἕνας ξένος λόγιος, —μάλιστα τῆς φήμης τοῦ Κρούμπαχου — νὰ καταπιαστεῖ καὶ νὰ ταράξει τοὺς κύκλους τῶν καθαρεβουσιάνων, καὶ πῶς τοὺς μισητοὺς μαλλιαροὺς—μὲ τέτιο παρανόμι σατυρίζουνται οἱ νιοὶ οἱ γραφιάδες, οἱ φίλοι τοῦ ξαναμορφωμοῦ—νὰν τοὺς βοηθήσει μὲ τὸ βάρος ἐπιχειρημάτων ἐπιστημονικῶν. Γιατὶ ὁ Χατζηδάκης ἐννοεῖ πὼς «τὸ γλωσσικὸ ζήτημα τὄλυσε ὁ νεοελληνικὸς λαὸς» (σελ. 5) καὶ θεωρεῖ τῶν ξένων λόγιων τὸ ἀνακάτεμα πὼς δὲ χρησιμέβει παρὰ νὰ μπερδέβει ζήτημα κανονισμένο τάχα. Μὰ κανονισμένο ἀλήθια εἶναι ἕνα ζήτημα ποὺ, χωρὶς νὰ λογαριάσουμε ἄλλες πρὶν ἐποχὲς, εἴκοσι τόσα χρόνια τώρα ἀνκστατώνει ὅλους τοὺς γραμματισμένους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ποὺ δραστήρια διαφεντέβεται ἀπὸ ἀρθιμό τους ὄχι ἀσήμαντο; Ὅταν τοῦ ξαναμορφωμοῦ οἱ ὀπαδοὶ ἔτσι κοντόλογα χαραχτηρίζουνται «Αἵρεση», ὅπως συχνὰ τοὺς χαραχτηρίζει ὁ Χατζηδάκης, ἀφτὸ δὲν ἀποδείχνει τίποτα ἄλλο παρὰ πὼς οἱ ἀντίπαλοί τους φαντάζουνται τὸν ἑαφτό τους ἀποκλειστικὸ κάτοχο τοῦ μόνου σωτήριου γλωσσικοῦ εἴδους. Ἀνάλογοι εἶναι οἱ στοχασμοὶ κι' ὅταν ἡ δημοτικὴ μετάφραση τῆς Γραφῆς τοῦ Α. Πάλλη λέγεται «βεβηλωμὸς» τοῦ Ἱεροῦ Λόγου (σελ. 80 καὶ ἑξῆς), ἢ ὅταν «στὸν ἀποκηρυγμὸ τῆς δοξασμένης μας ὀνομασίας Ἕλληνες» (4) ξανοίγει ὁ κόσμος κάπως ἐθνικιὰ προδοσία, ἢ ὅταν τὸ διαφέντεμα τῆς δημοτικῆς ἀπὸ ξένους νομίζεται κακόβουλο βῆμα κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀφτὸ δὰ εἶναι κι' ἂν εἶναι σωβινισμός· σὲ τί ὅμως ἄραγες βρίσκεται ὁ σωβινισμὸς ποὺ ὁ Χατζηδάκης κατηγορεῖ τοὺς Γερμανοὺς ἀντίγνωμούς του (σελ. 6), ἐγὼ δὲ βλέπω (5). Ἂν οἱ ξένοι στὴ Γερμανία κι' ἄλλοῦ ὅσοι ἀκολουθοῦν τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ δηλώνουν τὴ γνώμη τους μισοῦσαν τὸν ἑλληνικὸ λαό, τότες θὰ παραιτοῦσαν τοὺς Ἕλληνες στὴν τύχη τους καὶ θὰν τοὺς παρατηροῦσαν μὲ περιφρόνηση ἐνῶ τσακίζουνται στὸ βράχο τοῦ σκολαστικοῦ κλασικισμοῦ, ἀντὶς μὲ τὴν ἀριλόκερδη κι' ἀντικειμενικιὰ τους συμμετοχὴ νὰ ἐκθέτουνται κιόλας στὴν προσβολὴ πὼς τοὺς δωροδόκησε ρούσσικος χρυσός (6). Ὅταν οἱ δίχως διάφορο στολίζουνται μὲ τέτια γλυκόλογα, ἂς κρινεὶ ὁ ἀναγνώστης πῶς οἱ διαφορετοὶ οἱ ἴδιοι φιλέβουντκι μεταξύ τους!

Ἀνάγκη δὲν εἶναι νὰ στρέγεις ὅλα ὅσα προτείνουν οἱ ξαναμορφωτάδες, κι' ἂν ἀκόμα ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴ πᾶς μὲ τὸ μέρος τους. Γιατὶ στὸν ἀγώνα τὸ γλωσσικὸ δὲν εἶναι, νὰ πεῖς, ὁ σκοπὸς πῶς ν' ἀντικατασταθεῖ ἡ καθαρέβουσα μὲ μιὰ ἀπόλυτα ἀτομικιὰ γλῶσσα ἑνὸς ὁρισμένου γραφιᾶ, παρὰ ἔχουμε τὸ γενικὸ ζήτημα: εἶναι ἢ ὄχι προτιμότερο ἀντὶς τὴ σημερνὴ γραφτὴ μὲ τοὺς ψόφιους της τύπους νὰ παραδεχτεῖ ὁ κόσμος κάπια μορφὴ τῆς ζωντανῆς δημοτικῆς. Κι' ἴσα ἴσα ἐπειδὴς ἡ γραφτὴ πηγάζει ὄχι ἀπὸ τὸ δέκατο ἔνατο ἢ δέκατο ὄγδοο αἰώνα, παρὰ ἀπὸ τὰ μετακλασικὰ—καθαφτὸ ἀπὸ τὴν ἀλεξαντρινὴ ἐποχὴ,—θὰ πεῖ πὼς παραγέρασε, ἄρα κατάντησε ἀκατάλληλη ὡς δηλωτικὸ ὄργανο τῆς σημερνῆς ζωῆς. Γλωσσικὸ εἶδος μὲ ἡλικία 2000 χρόνια τὸ χωρίζει τόσο πλατὺ βάραθρο ἀπὸ τὴ ζωντανὴ λαλιὰ, ποὺ πρέπει ν' ἀποξενώθηκε πρὸς τὸ φυσικὸ γλωσσικὸ αἴστημα ἑνὸς λαοῦ. Μήτε ἀφτὴ τὴν ἀλήθια τὴν ἀλλάζει διόλου τὸ ἱστορικὸ ποὺ μᾶς λέν τόσο συχνὰ, πὼς δηλαδὴ ὁ μεταπλασμὸς ἀπὸ τὴν ἀρχαία πρὸς τὴ νεοελληνικὴ δὲν εἶναι τόσο βαύτὸς ὅσο ἂς ποῦμε ὁ ἀπὸ τὰ λατινικὰ πρὸς τὰ ἰταλικα. Μὰ νά! κι' οἱ νεοσλαβικὲς γλῶσσες βρίσκουνται τὸ λίγο λίγο τόσο κοντὰ στὴν παλιὰ ἐκκλησιαστικιὰ σλαβικὴ ὅσο τὰ νεοελληνικὰ στὴν παλιὰ ἑλληνικὴ· ὡς τόσο οἱ Ρούσσοι (Βουργάροι, Σέρβοι κλ.) δὲ γράφουν τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρὰ τὴν τωρινή τους γλῶσσα. Μήτε τὸ πὼς ἡ νεοελληνικιὰ γραφτὴ εἶναι γνήσιος ἱστορικὸς καρπὸς μακρινοῦ ἀδιάκοπου πολιτισμοῦ (σελ. 11) ἔπρεπε νὰ σταθεῖ ἀμπόδιο ὥστε νὰ μὴν περάσουν οἱ Ἕλληνες σ' ἄλλη γλωσσικιὰ μορφή. Ἄξαφνα καὶ τὸ δημοτικὸ *Ρωμιὸς* (=Ρωμαῖος) εἶναι δίχως ἄλλο γνήσιος ἱστορικὸς καρπὸς τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ· ὡς τόσο ὁ Χατζηδάκης τὸ θαρρεῖ προσβολὴ ἃ μεταχειριστεῖς τέτιο ὄνομα ἀντὶς τὸ ἐπίσημο *Ἕλληνες* τὸ ξαναγαλβανισμένο τώρα ὕστερα. Πόσους καὶ πόσους γνήσιους ἱστορικοὺς καρποὺς τοῦ πολιτισμοῦ ὡς τώρα τοὺς ἀνάγκασε ἡ ἀλλαγὴ τῶν καιρῶν νὰ παρεμερίσουνε σὲ καινούργια περιστατικά! Οἱ Κινέζοι καὶ βέβκια μὲ ἱερὸ τρόμο θεωροῦνε τὴν ἱστορικιὰ παράδοση κάτι αἰώνιο κι' ἀνκλλοίωτο μὰ κι' ὁ σημερινός τους πολιτισμὸς εἶναι ἀνάλογος. Σύστημά του εἶναι κάθε πισωδρομικοῦ μὲ τὸ σύμβολο τῆς ἱστορικιᾶς παράδοσης νὰ στερεώνει τὴν ἀν-

(2) Μιὰ στιγμὴ στὰ 1901 ξέσπασε σὲ ἀληθινὴ μάχη, μὲ στάσες, ἀλλαγὲς ὑπουργικὲς, μὲ νεκροὺς καὶ λαβωμένους, στὸν καιρὸ δηλαδὴ τῆς λογοτρεβῆς ἀπὰς στὴ μετάφραση τῆς Γραφῆς. Ὡς πρὸς τὴν ἀφορμὴ τῆς δήλωσα τὴ γνώμη μου τότες στὸ Grenzboten (1902).

(3) Ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Κρούμπαχον. Ἀθήνα 1905 (τυπωμένη μαζὶ μὲ μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Κρουμπάχου).

(4) Τὸ ἐθνικὸ *Ἕλληνες* τὸ ἀντικατάστησε ἡ ὀνομασία Ρωμιὸς (=Ρωμαῖος), ἡ ἐπίσημη Βυζαντινὴ ὀνομασία ποὺ κατάντησε δημοτικιά.

(5) Τὶς τέτιες ξένες λέξις ὁ Χατζηδάκης δὲν τὶς καλονιώθει καὶ τὶς μεταχειρίζεται σὰν τὴν κυρὰ Μαλαπρόπαινα. Ἔτσι τὸ Renaissance μιὰ φορὰ τὸ εἶπε «ἀναγέννησιν τῶν νεωτέρων σπουδῶν». Σημείωση Α. Α.

(6). Γιὰ ν' ἀποφύγω παρεννόηση παρατηρῶ πὼς ἀφτὸ δὲν τὸ εἶπε ὁ Χατζηδάκης παρὰ μερικοὶ ὑπερβολικοὶ θιασῶτες τῆς καθαρέβουσας.

ΟΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ*)

«ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ» 29 τοῦ Νοέβρη 07, σελ. 3, στήλ. 1.

ΟΙ ΜΑΛΛΙΑΡΟΙ

Πρὸ δεκαετίας, ὅταν εἶχεν ἐγερθῆ ὁ περὶ τοὺς νεοβαπτίστους μαλλιαροὺς θόρυβος, οἱ ἄνθρωποι μαλλιαροὺς ἤκουαν, ἀλλὰ μαλλιαροὺς δὲν ἔβλεπαν. Ποῦ εἶνε; ἔλεγαν. Ὑπάρχουν; ζοῦν; εἶνε ἄνθρωποι σὰν τοὺς ἄλλους; ἢ τέρατα; ἢ φαντάσματα;

Ἂν εἶχε κανεὶς ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν περιέργειαν νὰ τοὺς ἴδῃ,—τὸ ὁποῖον δὲν πιστεύω,—εἰμποροῦσε νὰ ὑπάγῃ προχθὲς τὸ βράδυ εἰς τὸ Δημοτικὸν Θέατρον. Ἐδίδετο διὰ πρώτην φορὰν ἕνα δρᾶμα μαλλιαροῦ σημαιοφόρου, καὶ ὅλοι οἱ φίλοι, οἱ συνάδελφοι καὶ οἱ ὁμόφρονες ἐμαζεύθησαν νὰ θαυμάσουν καὶ νὰ χειροκροτήσουν. Τὸ ἀκροατήριον αὐτό, τὸ πρωτοφανές, δὲν ἦτο μὰ τὴν ἀλήθειαν πολυάριθμον. Ἡ πλειονοψηφία του ὅμως ἀπετελεῖτο ἀπὸ μαλλιαροὺς ἢ τοὐλάχιστον μαλλιαρίζοντας. Καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν, σχετικῶς, δὲν ἦσαν ὀλίγοι. Ἂν κατέβαιναν ἀπὸ τὰ θεωρεῖα καὶ ἀπὸ τὸ ὑπερῷον, θὰ εἰμποροῦσαν νὰ γεμίσουν τὴν πλατεῖαν (9). Ἡ πλατεῖα τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου γεμάτη ἀπὸ μαλλιαροὺς, ἰδοὺ κάτι, τὸ ὁποῖον εἰμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ καὶ ὡς θρίαμβος τῆς ἰδέας τους καὶ νὰ τοὺς κάμῃ ὑπερηφάνους. Πρὸ δέκα ἐτῶν δὲν ἦσαν οὔτε εἴκοσι· σήμερον μαζεύονται διακόσιοι· διατί μετὰ δέκα ἔτη δὲν θὰ εἶνε δύο χιλιάδες;

Φαντάζομαι, ὅτι τότε θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας κ' ἕνα θέατρον εἰδικῶς διὰ τοὺς μαλλιαροὺς ἢ τοὺς μαλλιαρίζοντας. Πρὸς τὸ παρὸν αὐτὸ μοῦ φαίνεται κάπως δύσκολον. Διακόσιοι ἄνθρωποι δὲν εἶνε ἀρκετοί, καὶ ὅταν μάλιστα οἱ ἑκατὸν ἀπὸ αὐτοὺς εἶνε τζαμπατζῆδες. Ἡ ἀλήθεια εἶνε, ὅτι οἱ μαλλιαροὶ εἶνε φανατικοὶ καὶ ἐνθουσιώδεις, καὶ προχθὲς οἱ διακόσιοι (10) αὐτοὶ ἐθορυβοῦσαν, ἐφώναζον, ἐχειροκροτοῦσαν καὶ ἐζητωκραύγαζαν ὡς χίλιοι. Ἀλλ' ὁ κ. Οἰκονόμου θὰ ἐπροτιμοῦσε νὰ πληρώνουν καὶ αὐτὸ μόνον δὲν κάμνουν—τοὐλάχιστον ὅλοι....

Ἠμποροῦσε λοιπὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς εἰς τὸ θορυβῶδες (11) ἀκροατήριον τῶν «Ἀλυσίδων» νεαροὺς φοιτητάς, γηραιοὺς καθηγητάς, ἰατροὺς, συγγραφεῖς, ποιητάς, δημοσιογράφους....Αὐτοὶ εἶνε οἱ μαλλιαροὶ ἢ μαλλιαρίζοντες, διόλου φαντάσματα ἢ τέρατα, ἀλλ' ἄνθρωποι ζωντανοί, πραγματικοί, μὲ κόκκαλα καὶ μὲ κρέας, ὅπως ἐγὼ καὶ σεῖς. Καὶ ἂν ὑπάρχῃ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, εἶνε εἰς τὴν γλῶσσαν ποὺ ὁμιλοῦν καὶ πρὸ πάντων ποὺ γράφουν. Π. χ. λέγουν «τῆς πρόληψης» ἐκεῖ ποὺ λέμε «προλήψεως», λέγουν «ἐθνικιᾶς γλώσσας» ἐκεῖ ποὺ λέμε «ἐθνικῆς γλώσσης», καὶ προφέρουν «σύμπολο» (12) ἐκεῖ ποὺ προφέρομεν «σύμβολο». Αὐτὰ ὅλα τὰ κάμνουν ἀπὸ μίαν *Ἰδέαν*. Εἶνε λοιπὸν ἄνθρωποι τῆς ἰδέας, καὶ αὐτὸ τοὺς χωρίζει κατὰ βάθος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς κοινούς, μὲ τοὺς ὁποίους εὑρίσκονται εἰς πόλεμον. Κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως συμφωνοῦν μὲ ὅλον τὸν κόσμον, καὶ στοιχηματίζω ὅτι ἔ-

*) Κοίταξε φύλλο 281.

9) *Ἀπάντηση στὸν κ. Πώπ.*

10) *Ὄχι δὰ διακόσιοι! Μεγάλη τσιγκουνιὰ δείχνει ὁ φίλος κ. Ξενόπουλος στὸ μέτρημα.*

11) *Ὁ φίλος κ. Ξενόπουλος, σὰν τίμιος ἄντρας, δὲν μποροῦσε νὰν τὸ κρύψει πὼς τὸ ἔργο χεροκροτήθηκε· ἀδιάφορο τώρα ἂν ὁ φίλος μετάφρασε, γιὰ λόγους ποὺ ὁ ἴδιος τοὺς ξέρει, τὰ* **χεροκροτήματα σὲ θόρυβο**.

12) *Ψέμα. Κανένας οὔτε πρόφερε οὔτε ἔγραψε ἴσαμε σήμερα τὸ* **σύμπολο**. **Σύβολο** *λέμε καὶ* **σύβολο** *γράφουμε ὅλοι.*

τίπραξή του πρὸς νεωτερισμούς. Ἂν τέτιες θεωρίες καθὼς τῶν Κινέζων γενικεβόντουσαν στὴ δυτικιὰ Ἑβρώπη, τότες θὰ εἴχαμε ὡς στὰ σήμερα ἀκόμα ἀπολυτισμό, εἰλωτισμό, δικαστικὰ βάσανα, καὶ τόσα ἄλλα· ὡς στὰ σήμερα ἀκόμα, ὅπως στὸ μεσαιώνα καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ ξαναγεννήμοῦ (Renaissance), θὰ μεταχειριζόμαστε τὰ λατινικὰ ὡς γενικὸ (λόγιο, ἐπίσημο) δηλωτικὸ ὄργανο.

(ἀκολουθάει συνέχεια)

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

μεταφραστὴς

ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ*)

(Μεταφρ. Κ. ΦΩΤΟΚΙΗ)

Καὶ τί γιὰ τ' ἄστρα θένα πῶ, καὶ τί γιὰ τὰ δρολάπια
Τοῦ χινοπώρου; Τί γι' αὐτὰ ποῦ πρέπει νὰ προσέχουν
Οἱ ἄνθρωποι, σὰ γένονται μικρότερες οἱ μέρες
Κ' οἱ ζέστες μαλακώτερες; ἢ τὸν καιρὸ ποῦ φεύγει
Ἡ ἄνοιξη ἡ βρεχάμενη καὶ σὰν ἀναριτσιαίνει
Τἀστακωμένο γέννημα στοὺς κάμπους καὶ φουσκόνουν
Στὸ φλέστρο τους τὸ πράσινο γολετερὰ τὰ σπάρια;
Ἐγὼ συχνά, κι' ἀφοῦ ὁ γεωργὸς ἐπῆρε στὰ χωράφια
Τὰ κίτρινα τὸ θεριστὴ κι' ἀφοῦ εἶχε σπάσει κι' ὅλας
Κριθάρι ἀπ' τὰ λιγάθινα τὰ φλέστρα, τῶν ἀνέμων
Εἶδα ποντοῦθε ὁρμητικὰ ν' ἀνταμωθοῦν οἱ μάχες,
Ποῦ ἀναπελοῦσαν τὰ σπαρτὰ τὰ πολυβαρεμένα
Ἀπὸ τὰ βάθη, ξίρριζα, τἀψηλὸν ρίχνοντάς τα·
Μὲ μαῦρο ἀνεμοστρούφουλα τἀνάλαφρο τὸ φλέστρο
Καὶ τὸ πετούμενο στουπὶ παίρνει ὁ χειμῶνας ὅμοιο.
Πλῆθος ἀρίφνητο νερὰ συχνὰ πλακόνουν κι' ὅλας
Τὸν οὐρανό, καὶ τἄσκημο δρολάπι κουλουμόνουν
Γνέφια, ποῦ ἀπὸ τὸ πέλαγο μαζεύονται γιομᾶτα
Μαῦρες βροχάδες, καὶ κυλᾶ ὁ τρίφηλος αἰθέρας,
Καὶ τὰ χαρούμενα σπαρτὰ καὶ τῶν βωδιῶν οἱ κόποι
Σαχλιάζουν στὰ δαρτὰ νερά, γιομίζουν τὰ χαντάκια,
Φουσκόνουν στὸ κρεββάτι τους οἱ ποταμοὶ καὶ βράζει
Μὲ τἀφρισμένο κῦμα της ἡ θάλασσα βροντῶντας.
Ὁ Δίας μὲ χέρι ἀστραφτερὸ μὲς τῶν γνεφιῶν τὸ σκότος
Ρίχνει τἀστραποπέλεκο. Μέγας σεισμὸς ταράζει
Τὴ γῆς. Τἀγρίμια χάθηκαν· κι' ὁ ταπεινὸς ὁ τρόμος,
Σ' ὅλον τὸν κόσμο, τὴν καρδιὰ τἀνθρώπου στρώνει [χάμου.
Αὐτὸς μὲ βόλι φλογερὸ τὸν Ἄθω ἢ τὴ Ροδόπη,
Ἢ τὰ Κεραύνια τὰ ψηλὰ χτυπᾶ· διπλόνει ὁ Νότος,
Ὡς κ' οἱ βροχάδες οἱ πυκνές, καὶ τώρα κλαῖν τὰ δάσα,
Καὶ τώρα κλαῖνε κ' οἱ γιαλοὶ μὲ τ' ἀπεικὰ φυσούνια.
Αὐτὸ φοβούμενος καὶ σὺ θένα τηρᾶς τοὺς μῆνες
Καὶ τοὺς πλανῆτες τοὐρανοῦ, καὶ ποῦ τοῦ Κρόνου [τἄστρο
Ἀποτραβιέται τὸ ψυχρό, κ' ἡ φλόγα τῆς Κυλλήνης
Μὲ τί περιγυρίσματα στὸν οὐρανὸ πλανιέται.
Τὸ πρῶτο ἀπ' ὅλα τοὺς θεοὺς θένα τιμᾶς καὶ κάθε
Χρονιὰ θὰ κάνεις τῆς τρανῆς τῆς Δήμητρας θυσίες
Στὸ χόρτο τὸ γελάμενο προσφέρνοντάς τες πάντα,
Σύντα σωθοῦν τῆς χειμωνιᾶς οἱ τελευταῖες ἡμέρες
Κι' ἀρχίσει κι' ὅλας ἡ ἄνοιξη μὲ τὲς καλοκαιρίες.
Παχειὰ εἶνε τότες καὶ τἀρνιά, καλότατα τ' ἀκράτα,
Τότες κ' οἱ ὕπνοι εἶνε γλυκοὶ κ' οἱ ἰσκιὲς πυκνὲς στὰ [ὄρη.
Σένα ἂς λατρεύει, ὦ Δήμητρα, τοῦ κάμπου ἡ νεολαία
Ὅλη καὶ σὺ γιὰ λόγου της ἂς λυώνεις τὴν κερήθρα
Στὸ γάλα καὶ στὸ νόστιμο τὸ χάρισμα τοῦ Βάκχου.
Καὶ τρεῖς φορὲς ὁλόγυρα στοὺς νιοὺς καρποὺς ἂς ἔρθει
Τὸ θῦμα τὸ εὐτυχιστικὸ ποῦ θὰ τὸ συνοδεύουν
Συντρόφοι ἀναγαλλιάζοντας κι' ὅλοι οἱ τραγουδιστάδες
Μὲ τὲς φωνές τους κράζοντας τὴ Δήμητρα στὰ σπίτια.
Κοὶ κόσσα κάτω ἀπ' τῶριμο τ' ἀστάκι ἂς μὴν ποθώσει
Κανείς, ἂ γιὰ τὴ Δήμητρα δὲ στεφανώσει πρῶτα
Μ' ἰδρὺ πλεχτὸ τὸ μέτωπο κι' ἂν ἴσως πρὶν δὲν κάμει
Ἀσύστατα κουνήματα κι' ἃ δὲν εἰπεῖ τραγούδια.
Γιὰ νὰ μποροῦμε κι' ὅλα ἐμεῖς μὲ θετικὰ σημεῖα
Τοῦτα νὰ προγνωρίζουμε: κάψες, βροχὲς κι' ἀνέμους
Ποῦ τὲς κρυάδες ὁδηγοῦν, ἐδιώρισε ὁ πατέρας
Ὁ Δίας τί τὸ μηνιάτικο φεγγάρι θὰ ὁρμηνεύει,
Μὲ τί ἄστρο πέφτουν οἱ νοτιές, συχνὰ τί βλέπει ὁ [ἐργάτης,
Τόμου κρατεῖ σιμώτερα στοὺς σταύλους τὰ κοπάδια·
Ἀμέσως σὰ θὰ σηκωθοῦν ἀνεμικές, ἢ ἀρχίζει
Ἀνήσυχο τὸ μάμαλο τῆς ἅρμης νὰ φουσκόνει,
Καὶ στὰ ψηλότερα βουνὰ ν' ἀκούγεται ἕνας κρότος
Ξερός, ἢ ἀνακατόνονται στὰ μακρυνὰ ἀντηχῶντας
Οἱ ἀκρογιαλὲς καὶ τοῦ δρυμοῦ περσεύει τὸ μουρμούρι.
Καὶ μεταβιᾶς τἀπόζαβα σκαριὰ φυλάει τὸ κῦμα,
Σὰ γλίγωρες βουναριὲς πετοῦν ἀπὸ τὴ μέση
Τῆς θάλασσας καὶ στοὺς γιαλοὺς τὰ κράσματά τους [φέρνουν,
Παίζουν στὴν ξέρη κόλυμπο καὶ τὴ γνωστὴ τὴ λίμνη
Ρωδιοὶ ἀπαφίνουν καὶ πετοῦν παράνου ἀπὸ τὰ γνέφια.
Σὰν περιμένονται ἄνεμοι συχνὰ θὰ βλέπεις κι' ὅλας,
Ἄστρα νὰ χύνονται μ' ὁρμή, καὶ στῆς νυχτὸς τὸ σκότος
Ὀπίσω τους ν' ἀσπρολογοῦν μακρὲς ἀράδες φλόγα,
Συχνὰ ν' ἀεροστέκεται τἀνάλαφρο τὸ χνοῦδι
Καὶ τὰ πεσμένα τὰ κλαριά, καὶ στῶν νερῶν τὴν ὄψη
Νὰ παιχνιδοῦν πλεούμενα φτερά. Μὰ σὰν ἀστράφτει
Ἀπὸ τὸ μέρος τ' ἀγροικοῦ Βορηᾶ καὶ σὰ βροντάει
Τοῦ Εὔρου καὶ τοῦ Ζέφυρου τὸ σπίτι τότε οἱ κάμποι
Ἔπλεξαν, πές, μ' ὁλόγιομες τὲς σοῦδες, κι' ὅλοι οἱ [ναῦτες
Στὴ θάλασσα τὸγρὸ παννὶ μαζεύουν. Καὶ ποτέ της
Ἀνειδοποίητα ἡ βροχὴ δὲν ἔβλαψε: ἢ τὴν φεύγουν,
Ὅταν ἀνασηκόνεται, τἀνάερα τὰ γεράνια
Στὲς λαγγαδιὲς τὲς χαμηλές, ἢ μ' ἀνοιχτὰ τἀρθούνια
Κοιτάζοντας τὸν οὐρανὸ ρουφᾶ ἡ δαμάλα ἀέρα,
Ἢ γύρου στὰ λιμνιὰ πετᾶ λαλῶντας χελιδόνι,
Κ' οἱ βαθρακοὶ τὸ μάλωμα τἀρχαῖο στὸ βάλτο ψάλλουν,
Κι' ἀπ' τὸ κελλάρι τὸ κρουφὸ βγάζει συχνὰ ταὺγά του,
Περνῶντας πάντα στὸ στενὸ τὸ δρόμο τὸ μυρμῆγκι,
Κ' ἡ δόξα πίνει τὸ νερό, κ' οἱ κόρακες φουσᾶτο
Γυρίζοντας ἀπὸ βοσκὴ σὰν τὸ μεγάλο ἀσκέρι
Μὲ τὲς φτεροῦγες ἄκοπα πολλὴν ἀντάρα κάνουν.
Τὰ διάφορα πετούμενα τοῦ πέλαγου κ' ἐκεῖνα
Ποῦ περπελοῦν στἀνάλματα βιβάρια τοῦ Καϋστρου,
Ὁλόγυρα ἀπὸ τ' Ἀσιακὰ λειβάδια, θένα βλέπεις
Νὰ χύνουν ἄφτονες βροχὲς στοὺς νώμους τους μὲ [ζήλια,
Καὶ πότε τὸ κεφάλι τους στὰ κύματα νὰ γδόνουν,
Πότε νὰ τρέχουν στὰ νερά, χωρὶς νὰ λιγοστεύει
Ἡ ἀσπούδα τοῦ λουσίματος, μὲ τἀναγάλλιασμά τους.
Κράζει βροχάδες κ' ἡ μωρὴ κουρούνα μὲ τὴν πλέρια
Φωνή, καὶ μόνη παρπατεῖ στὸ στεγνωμένον ἄμμο.
Καὶ μάλιστα κ' οἱ κορασιές, ποῦ τὸ μαλλὶ τὴ νύχτα
Γρένουν, γνωρίζουν τὸν καιρὸ τὸν ἄσκημο σὰ βλέπουν
Τὸ λάδι νὰ σπιθοβολᾶ στὸν ἀναμμένο λύχνο
Καὶ νὰ μορφόνοντοι σαπρὲς καψάθρες στὸ φυτίλι.
Κι' ἀπ' τὴ βροχὴ θὲ νὰ μπορεῖς τὲς ξαστεριὲς ποῦ [ἀρχίζουν
Καὶ τὲς λιακάδες νὰ προϊδεῖς, κι' ἀπὸ σημάδια βέβαια
Νὰ τὲς γνωρίζεις· ἐπειδὴ τῶν ἄστρων τότε ἡ λάμψη
Δὲ θένα φαίνεται θαμπή· σὰ βγαίνει τὸ φεγγάρι
Στὴν κοκκινάδα τοῦ ἀδερφοῦ δὲ θἄνε ὑποταγμένο·
Δὲ θὰ γυρίζουν σύγνεφα ψιλὰ σὰν ἀρνοπόκια
Στὸν οὐρανό· καὶ στοὺς γιαλούς, στὸ χλαρὸ τὸν ἥλιο,
Δὲ θὲ ν' ἀνοίγει τὰ φτερὰ τἀγαπημένο τὸ ὄρνιο
Τῆς Θέτιδας· καὶ νὰ σκορποῦν δὲ θὰ θυμοῦνται ο [χοῖροι
Τἄδετα τὰ χερόβολα μὲ τἄπαστρό τους στόμα.
Μὰ τότες πέφτουν χαμηλὰ τὰ γνέφια καὶ στὸν κάμπο
Ἀπλόνονται· καὶ βλέποντες τὸ κάθισμα τοῦ ἥλιου,
Ἀπ' τὴν ψηλότερη κορφή, τοῦ κάκου ἡ κοκκορόγια
Τὰ βραδιανὰ τραγούδια της ἀρχίζει. Ξαναφαίνει
Ὁ Νῖνος ψηλοπέταχτος στὸ νεροειδὲς ἀέρα
Κ' ἡ Σκύλλα γιὰ τὴν πορφυρὴ τὴν κόμη τιμωρέται·
Ὅπου κι' ἂν σκίζει φεύγοντας ἐκείνη τὸν αἰθέρα
Τὸν ἀλαφρό, νά τος ὁ ἀχτρὸς ὁ φοβερὸς ὁ Νῖνος
Μὲ σολαγὴ τὴν κυνηγᾶ μεγάλη μὲς τὲς αὔρες.
Κ' ἐκεῖ ποῦ ὁ Νῖνος χύνεται στὲς αὔρες, φεύγει ἐκείνη
Γοργά, καὶ σκίζει τὸ φτερὸ τὸν ἀλαφρὸν αἰθέρα.
Τότες τρεῖς τέσσερες φορὲς ἀπὸ τὸ πλοκωμένο
Λαροῦγγι τους οἱ κόρακες φωνὲς καθάριες βγάζουν,
Καὶ στὲς ψηλές τους τὲς μονιές, δὲν ξέρω γιὰ ποιά [γλύκα,
Καλόρεχτοι περσότερο παρὰ ὅσο συνειθίζουν,
Μέσα στὰ φύλλα ἀλλήλους τους συχνὰ κάνουν ἀντάρες,
Καὶ ξαναβλέπουν μὲ χαρές, σὰν παύουν οἱ βροχάδες,
Τἀνήλικα τἀ τέκνα τους καὶ τὴ γλυκειὰ φωλιά τους.
Καὶ δὲν πιστεύω ἀληθινὰ πῶς θεϊκιὰ ἔχουν φύση,
Ἢ γνώση τῶν μελλάμενων περσότερη, μὰ βέβαια
Σὰν οἱ φουρτοῦνες κ' οἱ ἄστατες νοτιὲς τὸ δρόμο [ἀλλάξουν,

*) Κοίταξε ἀριθ. 280 καὶ 281.

φυγαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ θέατρον μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι οἱ «ἁλυσίδες», ἐκτὸς τῆς «ἐθνικῆς των γλώσσας» εἶνε τὸ «σύμπολο» τῆς δραματικῆς «πρόληψης».

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

«LE MONDE HELLENIQUE» 30 Novembre (v. s.) 07, σελ. 2, στήλ. 2.

SOIRÉE ATHÉNIENNE

Les Chaînes, de M. Tangopoulo jouées au Théatre Municipal par la troupe Oeconomou.

M. Tangopoulo, par la bouche des pensionnaires de M. Oeconomou, nous a adressé mardi soir le petit discours suivant:

«J' accuse le rousfet, ce billet de faveur du parlementarisme, d'être la cause du mal dont souffre la Grèce; j'accuse les représentants du peuple de berner le dit peuple pour se faire porter au pouvoir, et je déclare que pour la régénération de notre pays, nous devrions adorer la vérité, toute la vérité, rien que la vérité.....»

Toutes ces phrases ne sont pas bien neuves. mais elles font toujours de l'effet sur les masses si j'en juge par les acclamations, les hurlements et les miaulements qui ont salué toutes les fins d'acte de la pièce de M. Tangopoulo dans aquelle une jeune vierge, qui semble sortir de quelque pièce d'Ibsen [13], mais qui a le tort d'être trop raide et trop plate, représente la vérité. Au surplus vous pensez que si la vérité avait plus de charmes elle aurait dans le monde plus d' adorateurs ; nous avons toujours eu le tort de ne jamais nous emballer pour des symboles qui ne sont même pas rembourrés de coton. Fait digne de remarque : la jeune vierge de M. Tangopoulo n'a pas pris des leçons de grec dans le Nouma [14].

L' AUTEUR DES «CHAINES»
(D'après une caricature de Galani)

Par exemble, la salle est tout à fait peuple; une salle qui a banni élégance et le vernis mondain que blâme la vérité. Pas l'ombre d'un habit noir ou d'un smoking. Je vois bien dans le loges quelques

13) *Σ' αὐτὴ τὴ φωτεινὴ ἰδέα ποιός ἔκλεψε ; Ὁ* «Monde Hellenique» *τὸν κ. Ξενόπουλο ἢ ὁ κ. Ξενόπουλος τὸ* Monde Hellenique *;» Οἱ μερομηνίες μᾶς βγάζουν κλέφτη τὸν κ. Ξενόπουλο καὶ λυπούμαστε.*

14) Vous avez raison, mon cher ami.

Κι' ὅταν ὁ Αἴας ὁ βροχερνὸς πυκνώσει μὲ τοὺς νότους
Ὅσα ἦταν λίγο πρὶν ἀρηά, κοὶ ξαναρηώσει ὅσα ἦταν
Πυκνά, τὰ εἴδη τῶν ὁρμῶν ἀλλάζουν, κοὶ στὰ στῆθια
Τώρα ἄλλα ἀκοῦν κουνήματα, μ' ἄλλα σὰν οἱ ἀνέμοι
Τὰ γνέφια ἐφέρναν. Τῶν πουλιῶν ἐδῶθε οἱ τραγουδίες
Στοὺς κάμπους, καὶ τὰ γελαστὰ κοπάδια, κ' οἱ κοράκοι
Ποῦ σκούζουν μὲ τὸ λάρυγγα κι' ἀπὸ χαρὰ ἀλαλάζουν.
Μὰ κι' ἂν τηρᾶς τὸ γλίγωρον τὸν ἥλιο ἢ τὰ φεγγάρια
Ποῦ ξακλουθιῶνται ταχτικά, δὲ θὲ νὰ σὲ γελάει
Καμία φορὰ τὸ ἀντίμερο καὶ δὲ θὰ σὲ ξαφνίσουν
Οἱ δόλοι ξάστερης νυχτός. Ἂν ἴσως τὸ φεγγάρι,
Σὰ συμμαζεύει στὴν ἀρχὴ τὲς στιὲς ποῦ ξαναγέρνουν,
Μαῦρον ἀέρα περικλεῖ στ' ἄφεγγα κέρατά του,
Βροχάδες γιὰ τὸ πέλαγο καὶ γιὰ τοὺς δουλευτάδες
Μεγάλες ἑτοιμάζονται. Μὰ ἂν ἴσως κοκκινάδες
Τοῦ χύνονται στὸ πρόσωπο παρθενικές, ἀέρας
Θὲ νἄρθει. Ἡ Φοίβη πάντα της μ' ἀέρες κοκκινίζει.
Ἂν τὸ ἐναντίο τὴν τέταρτην ἡμέρα (γιατὶ αὐτὴ εἶνε
Ἡ θετικώτερη πηγὴ) στὸν οὐρανὸ διαβαίνει
Καθάριο καὶ μὲ μυτερὰ τὰ κέρατα, ὅλη ἡ μέρα
Ἐκείνη, κι' ὅσες ἀπὸ αὐτὴν γεννιῶνται, ὥς νὰ τελειώσει
Ὁ μῆνας. θἄνε ἀνίδεες ἀπὸ βροχὴ κι' ἀνέμους,
Κι' ἄβλαβοι οἱ ναῦτες στοὺς γιαλοὺς τὰ τάματα θὰ [πάροιν,
Στὸ Μελικέρτη τῆς Ἰνώς, στὸ Γλαῦκο στὴν Πανόπεια.
Κι' ὁ ἥλιος θὰ σοῦ προβοδᾶ σημάδια σὰν προβάλλει,
Κι' ὅταν στὸ κῦμα κρούβεται. Τὸν ἥλιο συντροφεύουν
Σημάδια θετικώτατα· καὶ μέρος τους μαζῆ του
Ἐκεῖνος φέρνει τὴν αὐγὴ κι' ἄλλα σὰ βγαίνουν τἄστρα.
Ὅταν αὐτὸς στὸ σύγνεφο κρουμμένος μὲ κουκκίδες
Τὸ πρῶτο του τἀσήκωμα πιτίζει καὶ τὴ μέση
Τοῦ δισκαριοῦ του ἀντιτραβᾶ, βροχὲς θὲ νὰ ὑποψιάσεις,
Γιατὶ πλακόνουν οἱ νοτιὲς οἱ ἐνάντιες στὰ κοπάδια,
Στὰ δέντρα καὶ στὸ γέννημα. Κι' ὅταν σὰν ξημερώνει
Μέσα στὰ γνέφια τὰ πυκνὰ ξαστράφτουν πλήθιες [λάμψες,
Κι' ὅταν ἀχνὴ προβάλλει ἡ Αὐγὴ τὴν κλίνη παραι- [τῶντας
Τὴν κίτρινη τοῦ Τιθωνοῦ, ἄχ, κακοδιαφεντεύει
Τότες τὸ κλῆμα τῶριμο σταφύλι του· βροντῶντας
Πλήθιο χαλάζι τρομερὸ χοροπηδᾶ στὲς σκέπες·
Κι' ὅταν, σὰν περιδιάβηκε τὸν οὐρανό, μισεύει,
Σοῦ ἀξίζει περισσότερο καὶ τοῦτο νὰ θυμᾶσαι,
Γιατὶ συχνὰ τὰ διάφορα χρώματα νὰ πλανιῶνται
Στὸ πρόσωπό του βλέπουμε: δηλοῖ βροχὲς τὸ μαῦρο,
Σιρόκους τὸ κοκκινωπὸ σὰ στιά, μὰ τὸ ἐναντίο,
Ἂ μὲ τὴ στιὰ τὴ λαμπερὴ νὰ σμίγουν καὶ κηλίδες
Ἀρχίζουν, τότες θὲ νὰ ἰδεῖς τὰ πάντα ν' ἀναβράζουν
Μ' ἀέρες καὶ μὲ σύγνεφα. Κανεὶς αὐτὴν τὴ νύχτα
Νὰ ταξειδεύω πέλαγα δὲ θένα μὲ ὁρμηνεύει,
Ἢ νὰ ξεσπάσω ἀπὸ τὴ γῆς τοῦ καροβιοῦ τὸν κάβο.
Μὰ ἂν εἶνε ὁ δίσκος φωτεινός, σὰν τὴν ἡμέρα φέρνει,
Ἢ κρούβει ἐκείνην ποῦ ἔφερε, θὰ σκιάζεσαι τοῦ κάκου
Κατακλυσμοὺς καὶ θένα ἰδεῖς τὰ δάσα νὰ κινιῶνται
Μὲ τὸν καθάριο τὸ βορηᾶ. Καὶ τέλος τί θὰ φέρει
Τ' ἀπόβραδο καὶ τί ὁ Νοτιᾶς ὁ ὀγρὸς στὸ νοῦ του βάζει
Ὁ ἥλιος δείχνει· ποιός τολμᾶ τὸν ἥλιο νὰ πεῖ ψεύτη;
Συχνορμηνεύει κι' ὅλα αὐτὸς πῶς μυστικὲς ἀντάρες
Βράζουν, κι' ἀπάτες καὶ κρουφοὶ πολέμοι ἀναφου- [σκόνουν.
Αὐτός, καὶ σὰν ὁ Καίσσρας ἐτέλειωσε, τὴ Ρώμη
Λυπήθηκε σκεπάζοντας τἀστραφτερὸ κεφάλι
Μ' ἄφεγγη σίδερου σκουριά, καὶ μ' ἀναιώνια νύχτα
Ὁ ἴδιος ἐφοβέρισε τὰ βλάστημα τὰ χρόνια.
Κι' ὡς τόσο ἐκεῖνον τὸν καιρὸ κ' οἱ θάλασσες κ' οἱ [ξέρες
Καὶ τὄρνιο τὸ πειραχτικὸ κι' ὁ βρωμερὸς ὁ σκύλος
Ἐπρομηνοῦσον τὸ κακό. Καθημερνῶς τὴν Αἴτνο,
Ποῦ τἀνοιχτὰ καμίνια της ἐκυματοβολοῦσαν,
Τὴ βλέπαμε στοῦ Κύκλωπα τοὺς κάμπους νὰ ξεβράζει,
Καὶ σφαῖρες φλόγας καὶ λυωτὲς πέτρες νὰ κουτουλάει.
Κι' ἀχοὺς ἁρμάτων ἄκουσε στοὺς οὐρανοὺς ὁλοῦθε
Ἡ Γερμανία, κ' ἐτάραξαν σεισμοὶ σπάνιοι τὲς Ἄλπες,
Κι' ἀγρίκησε ἀπεικιὰ φωνὴ στ' ἀμίλητα ρουμάνια
Ὁ κόσμος, κ' ἴσκιους ἔβλεπε τὲς νύχτες στὰ σκοτάδια
Τόσο χλωμοὺς ποῦ ἐξένιζε, κ' ἐμίλησον τὰ ζῶα
(Ὦ θάμασμα), καὶ σταματοῦν οἱ ποταμοὶ καὶ χάσκει
Ἡ γῆς, καὶ μέσα στοὺς ναοὺς τὸ φίλντισι θλιμμένο
Δακρύζει καὶ τὸ χάλκωμα νοτεύει ἀπὸ τὸν ἵδρο.
Καὶ πλημμυρίζει ὁ Ἐριδανός, τῶν ποταμῶν ὁ ρήγας,
Τὰ δάσα στραγγουλίζοντας μὲ μανιακὴ ρουφήχτρα,
Καὶ τἀκοπάδια σύσταυλα παντοῦ στοὺς κάμπους φέρνει.
Δὲν ἔπαψαν νὰ φαίνονται στὰ σκούτουφλα τὰ σπλάχνα
Νευρούδια ποῦ ἐφοβέριζαν, δὲν ἔπαψε νὰ βγαίνει
Συνεῖμα ἀπὸ τὰ βρυσικὰ πηγάδια καὶ τὴ νύχτα
Ἀπὸ τοὺς λύκους ποῦ οὔρλιαζαν ν' ἀντιλαλοῦν οἱ [χῶρες.
Ἄλλες φορὲς περσότερα βόλια δὲν ἔχουν πέσει
Ἀπὸ τὸν ξάστερο οὐρανὸ καὶ δὲν ἐφλογιστῆκαν
Τόσοι κομῆτες ἄραχνοι. Γι' αὐτὸ ξανάειδαν πάλι
Οἱ Φίλιπποι ν' ἀντσμωθοῦν, ἀλλήλως τους ἐνάντια,
Ὅμοια φορῶντας ἄρματα τἀσκέρια τῶν Ρωμαίων·
Κ' οἱ ἀθάνατοι δὲν ἔκριναν ἄπρεπο νὰ παχύνουν
Τὴν Ἐμαθιὰ δύο φορὲς καὶ τἀνοιχτὰ λιβάδια
Τοῦ Αἵμου μὲ τὸ αἷμα μας. Στἀλήθεια θἄρθει ἡ ὥρα,
Ποῦ, ἀναγυρίζοντας τὴ γῆς μὲ τὸ γυρτὸ τἀλέτρι,
Ὁ ζευγουλάτης θὲ νὰ βρεῖ κοντάρια φαωμένα
Ἀπὸ τὴ σκούρια τὴ ροβή· μὲ τὲς βαρειὲς ἀξίνες
Κούφια μουριόνια θὰ χτυπᾶ καὶ κόκκαλα τεράστια
Στἀνασκαμμένα μνήματα μὲ θαμασμὸ θὰ βλέπει.
Ὦ πατρικοὶ ντόπιοι θεοί, καὶ Ρώμυλε κ' Ἑστία,
Μητέρα ποῦ τὸν Τίβερι φυλᾶς καὶ τὰ Παλάτια
Τῆς Ρώμης, μὴ μποδίσετε τοὐλάχιστο τὸ νέο
Τοῦτον ἐδῶ τἀνάποδα τὰ χρόνια νὰ συντρέξει.
Ἀπὸ καιροὺς τώρα ἀρκετὰ ξεπλύναμε στὸ αἷμα
Τῆς Τροίας τῆς Λαομεδοντικῆς τοὺς ἄδικους τοὺς ὅρ- [κους,
Ἀπὸ καιροὺς μᾶς σὲ φτονοῦν, ὦ Καίσαρα, τοῦ Ὀ- [λύμπου
Τ' ἀνάχτορα καὶ κλαίονται πῶς ἔχεις ἔγνοια ἀκόμα
Γιὰ τοὺς θριάμβους τῶν θνητῶν, ποῦ γιὰ κεινοὺς τὸ [δίκηο
Ἀλλάχτηκε καὶ τἄδικο, κ' ἦρθαν στὸν κόσμο τόσοι
Πολέμοι καὶ τὰ κρίματα τόσες μορφὲς ἐλάβαν.
Οὔτε ἕνας, καθὼς πρέπεται, τἀλέτρι δὲν τιμάει,
Στρατιῶτες σέρνονται οἱ γεωργοί, χερσόνουν τὰ χω- [ράφια
Καὶ λυόνονται τὰ γυριστὰ δρεπάνια γιὰ νὰ γένουν
Σκληρὰ σπαθιά. Ἀπὸ δὼ κινᾶ τὸν πόλεμον ὁ Εὐ- [φράτης.
Οἱ Γερμανίες ἀπόκειθε, καὶ τἄρματα σηκόνουν
Οἱ χῶρες οἱ γειτόνισσες χαλῶντας τὲς συνθῆκες.
Καὶ βλάστημος λυσσαμανᾶ σ' ὅλον τὸν κόσμο ὁ Ἄρης,
Καθώς, ὅταν τὰ τέθριππα χυθοῦν ἀπὸ τὸ κλεῖσμα,
Περσεύουν πάντα τὴν ὁρμή, καὶ τὸν ἁμαξολάτη,
Ὁποῦ τοῦ κάκου ἀνατραβᾶ τὰ γέμια, συνεπαίρνουν
Τἀλόγατα καὶ στὰ λουριὰ δὲν πείθεται τἀμάξι.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ*)

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

§ 3

Ἀλλαξοπιστιά.

Τὸ παιδομάζωμα εἶτανε σύστημα ἀναγκαστικό. Εἶτανε φόρος ἀνθρώπινος, ταχτικὴ ἁρπαγή, ποὺ ὅσο ἀξιοκατάκριτος κι ἂν εἶναι ὁ λαὸς ποὺ τὴ σήκωνε, ἔχουμε ὅμως μαρτυρίες πὼς τουλάχιστο ἕνα μέρος του ἔννοιωθε τὴ μεγάλη θυσία, ἂν ὄχι καὶ τὴν ταπείνωση. Φαινόμενο ἀκόμα πιὸ θλιβερὸ κι ἀπελπιστικὸ εἶναι ἡ θελημματικὴ ἢ ἀλλαξοπιστία.

Μιὰ καὶ βρέθηκαν οἱ ἀνώτερες τάξες τῆς Ρωμιοσύνης μέσα στὴ γέεννη ἐκείνη Κόλαση, ἕνας καὶ πολὺ φυσικὸς στοχασμὸς τοὺς ἦρθε, πῶς δηλαδὴ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸ φριχτὸ τὸ βάσανο. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς ὅμως δρόμους ποὺ ξανοιγόνταν μέσα στὴ σκοτεινὴ τὴν ὁμίχλη, ἀλλαξοπιστιά, φευγάλα κι ἀγώνα, διάλεξαν τοὺς δυὸ πρώτους, πάει νὰ πῆ τοὺς εὐκολώτερους (1). Τάχα δὲν μποροῦσανε νἀντισταθοῦν καὶ νἀγωνιστοῦνε μόλις μὲ τὶς μισὲς θυσίες ποὺ πάθανε δίχως νἀγωνιστοῦνε; Μποροῦσανε καὶ παραμποροῦσανε. Τοῦ Σαμσώνα τὴν τρίχα τὴ φύλαγε πάντα ἡ κόμη τους. Μὰ τοὺς ἐρχότανε σὰν ἀδύνατη μιὰ τέτοια πολιτική. Χρειαζότανε ὁμόνοια, ἀπόφαση, κόπο, ἀφοσίωση, ἔπειτα μέθοδο, τέχνη, πομονή, παραμόνεμα, προσοχή, ἑτοιμασία. Πεζὰ καὶ συνηθισμένα περιστατικὰ καὶ στἄτομα καὶ στὰ ἔθνη, μιὰ κ' ὑπάρχει στὴ ζωὴ κάποια τάξη, στὴ συνείδηση κάποια ἰδέα ἀπὸ τιμὴ κι ἀπὸ χρέος. Ἡ ζωή τους ὅμως ἐκεινῶνε εἶταν ὕπνος, κ' ἡ συνείδησή τους χάος. Ἔτσι διάλεξαν τοὺς εὐκολώτερους δρόμους.

Ἀφίνουμε τὴ φευγάλα γιὰ κατοπινὰ σημειώματα, κι ἀρχίζουμε ἀπὸ τὴν ἀλλαξοπιστιά. Συνηθίζουνε οἱ ἱστορικοί μας νὰ βαζουνε πρώτους πρώτους στὴν ἀμέτρητη σπεῖρα τῶν ἀλλαξόπιστων τοὺς μεγάλους καὶ τρανοὺς ποὺ ἀπόχτησαν ὄνομα κι ἀφήκανε πάτημα στὴν Τούρκικη τὴν ἱστορία· καὶ τὸ συνηθίζουνε αὐτὸ γιὰ νὰ μᾶς δείξουνε πόση δόξα τοὺς λάμπρυνε, λοιπὸν πόση τιμὴ γιὰ τὸ ἔθνος, ποὺ

---

dames qui arborent de violents chapeaux, mais à leur exemble, plusieurs citoyens —soyons égalitaires - gardent le leur sur la tête.

Au parterre nos, plus brillants chroniqueurs, parmi lesquels je reconnais Xenopoulo, Stathopoulo, Tsokopoulo, écoutent d'un air las et songent que les théories qu'on développe devant eux sont sans doute fort belles; (15) seulement ils se disent que les chroniques signées par eux qui ont eu le plus de succès sont justement celles oú ils ont dit le moins de vérités possibles : la blagué seule excusez ce terme peu convenable-ayant de par le monde le don de plaire à tous. Sur son fauteuil, S. Pappas s'agite (16). Il se fait remarquer, comme cela lui arrive toutes les fois qu'on lui parle du parlementarisme envers lequel il nourrit la tendresse d'un chien pour un chat (17).

La scène est aussi «peuple» que la salle. Les meubles y sont aussi laids que la vérité elle même, et les costumes ont une fraîcheur antique. Seule Mme Rinaldi balaye les planches de la jupe d'un robe de soie noire ornée d'une guimpe transparente et dont les manches courtes sont composées d'un tissu également très transparent. Il ne faut pas s'en plaindre: ce que Mme Rinaldi nous montre n'est pas en toc loin de là. C'est de la vérité... parpable.

Et enfoncé dans mon coinsouge qu'en fait de Chaines je n'est connais pas de plus solides que celles qui attachent et les forcnt à la chronique for ever.

LE Monsieur DE L' ORCHESTRE

(Ἀκολουθεῖ)

15) Je suis enchanté de votre connaissance.

16) Prenez-en garde, messieurs ! Mr S.Pappas s' agitesur son fauteuil !

17) *Βεβαιότατα !*

*) Κοίταξε ἀριθ. 281.

1) Θὰ μιλήσουμε ἀργότερα καὶ γιὰ τοὺς λεγάμενους ἀγῶνες τῆς Τουρκοκρατίας, ἀγῶνες νησιώτικους, Ρουμελιώτικους, Μοραΐτικους, Κλέφτικους. Ὅλοι τους, βγάλε μερικοὺς Κλέφτικους, εἶτανε συμμαχικὰ δοκιμάσματα μὲ ξένους, δηλαδὴ ἢ μὲ τὴ βοήθεια τους, ἢ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς βοήθειας τους. Μ' ἄλλους λόγους τὸ ζήτημα εἶτανε νἀρταχτῆ τὸ εἶναι μας ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ δοθῆ σὲ Βενετσιάνους, σὲ Φράγκους, σὲ Ρούσους. Εἶδος ἀλλαξοπιστιὰ κι αὐτό, ἂν καὶ μᾶς ἔφερε, καθὼς θὰ δοῦμε, μερικὰ ἐθνώφελα ἀποτελέσματα χωρὶς νὰ τὰ γυρεύουμε.

βρέθηκαν παιδιά του νὰ βαστάξουνε τὴν Ὀθωμανικὴ τὴν Αὐτοκρατορία. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς οἱ πονηροὶ κ' οἱ πραχτικοὶ Ὀσμανλῆδες τὸ νοιώσαν πὼς εἴχαμε μεγάλα πολιτικὰ κι ἄλλα προσόντα, καὶ τὰ μεταλλευτήκανε, καθὼς θὰ κάναμε ἀρμέγοντάς μας ἂν εἴμασταν ἀγελάδες. Νὰ τὰ καμαρώνουμε ὅμως τέτοια μεγαλεῖα, πρέπει μὰ τὸ ναὶ νὰ εἴμαστε ἀκόμα πολὺ βαθιὰ ξεπεσμένοι. Τοὺς ἀρίνουμε ὅλους, ἀπὸ τοὺς πιὸ παλιοὺς Μεγάλους Βεζίρηδες ἰσαμὲ τὸ στερνὸ στερνὸ ρωμιογέννητο Πασᾶ, καὶ μήτ' ἕνα τους ὄνομα δὲν καταγράφουμε σ' αὐτὲς τὶς σελίδες (²).

Ἐκεῖνοι ποὺ ἴσως χρειάζουνται κάπως μαλακώτερη κρίση εἶναι οἱ φτωχοὶ κ' οἱ ἰδιῶτες. Τί ἔβλεπαν ἀπὸ τοὺς ἀνώτερούς τους οἱ κακορίζικοι, καὶ τί νὰ μιμηθοῦνε; Ἄφησε ποὺ ἡ τυραννία εἴτανε σκληρότερη γιὰ δαύτους, κ' ἡ φορολογία πιὸ ἀνυπόφερτη. Τρέχανε λοιπόν, τὰ πρῶτα χρόνια στὴν Ἀλβανία τὸ πιώτερο, κατόπι καὶ σὲ δικά μας μέρη, τρέχανε κοπάδι στὸν Ἰσλαμισμὸ νὰ ξελαφρωθοῦνε. Κατέντησε τόσοι νἄρχουνται, ποὺ ἄρχισε νὰ φοβᾶται ἡ Πόρτα μήπως δὲ μείνῃ ψυχὴ χριστιανὸς νὰ πληρώνῃ φόρους.

Γιὰ νὰ παραστήσουμε τὸ κακὸ μὲ τρόπο ποὺ νὰ τὸ χωρέσῃ ἡ φαντασία, ἂς ξαναποῦμε κ' ἐδῶ γνωστὸ παράδειγμα. Στὰ 1473 ὁ Καταχτητὴς ἔφερε στὸ Τερζόνι ἑκατὸ χιλιάδες στρατὸ ἐναντίο τοῦ Τουρκομάνου Οὐζοῦ χασάνη. Ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ ἐκείνου, ὁ μεγάλος Βεζίρης, ρωμιοαίματος. Ὁ Μπεϊλέρμπεης τῆς Ρούμελης, δικός μας, καὶ μάλιστα Παλαιολόγος τὄνομα του. Γενιτσάροι, σαράντα χιλιάδες. Τὰ σαράντα σαντζάκια τῆς Ρούμελης, τουρκεμένοι ὅλοι. Ὡς καὶ τῆς Ἀνατολῆς τὰ εἰκοτέσσερα σαντζάκια μὲ εἴκοσι χιλιάδες Ἀζέπηδες, μὲ τοὺς Σπαχῆδες καὶ μὲ τοὺς Ἀκιντζῆδες (ταχτικὸ κι ἄταχτο ἱππικό), ὡς κ' ἐκεῖνοι χριστιανοὶ λογαριάζουνται οἱ πιώτεροι. Ἂς μὴν παραλείψουμε καὶ τὸ στρατηγὸ τῶν Ἀκιντζήδων, ἀπόγονο μεγάλου Βυζαντινοῦ κ' ἐκείνονε.

Εἴτανε ἢ δὲν εἴτανε τρομαχτικὴ ἡ σαπίλα; Εἶναι, ἢ δὲν εἶναι ν' ἀπορεῖ κανεὶς ποὺ ὑπάρχουμε κιόλας; Ὅ,τι μπορούσανε νὰ κάμουν οἱ ἀλλαξοπίστηδες γιὰ νὰ τἀποσβύσουνε τὸ ἔθνος, τὸ κάμανε. Μὲ τόση μάλιστα προθυμία, ποὺ κατάντησε οἱ Σουλτάνοι νὰ βάζουνε μπόδια γιὰ νὰ μὴ σβύσῃ τὸ ἔθνος στὰλήθεια.

Ἔχουμε ὅμως καὶ κάτι χερότερα.

§ 4

Ἡ φευγάλα.

Ἡ φευγάλα δὲν ἄρχισε μὲ τὴν Ἅλωση. Εἴχανε πάμπολλοι φύγει στὴν Εὐρώπη κι ἀπὸ τὰ πρίν, ἄμα δηλαδὴ μυρίστηκαν τὸλέθριο τὸ τέλος. Τὸ μεγάλο κι ἀρίθμητο ἐκεῖνο κοπάδι χρέος μας εἶναι νὰ τὸ καταγράφουμε πάντα στὸ πιὸ μαῦρο κατάστιχο, ἐπειδὴ ἂν ἀπὸ τοὺς ἀλλαξοπίστηδες ἄλλοι δὲν εἶχανε ἡλικία κι ἄλλοι δὲν εἴχανε ἀναθροφὴ γιὰ νὰ νοιώθουνε τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας τους, οἱ φευγαλάδες ὅμως ὅλοι εἴτανε κ' ἡλικιωμένοι καὶ τυσταζούμενοι ἀθρῶποι, καὶ μάλιστα μεγάλο μέρος *σοφοί*. Κι ὡς τόσο ἀπὸ δική τους ἀπόφαση καὶ θέληση ἔσυραν καὶ ξενιτεύτηκαν ἄναντρα, ἀφίνοντας πλῆθος ἀνίκανους, ἀπαίδευτους καὶ φτωχοὺς μέσα στὸ ρημαγμένο τὸν τόπο.

Τόσος μεγάλος εἶναι ὁ κατάλογος τῶν ἐπίσημων ποὺ περάσανε στὴν Ἰταλία τοὺς χρόνους ἐκείνους, ποὺ ἀπορεῖ ἄνθρωπος βλέποντας ἀκόμα μερικὰ σημάδια μισοζωῆς μέσα στὸ Ἔθνος, καθὼς θὰ βρεθῇ ἀφορμὴ νὰ παρατηρήσουμε τώρα τώρα.

Ἔχουμε δῶ δυὸ λογιῶ ἐπίσημους. Τοὺς περίφημους τοὺς *Λόγιους*, καὶ τοὺς *Προυχόντους*. Ἀρχινοῦμε ἀπὸ τοὺς πρώτους, ἀφοῦ γιὰ τούτους δὰ ἔγινε κι ὁ μεγαλος ὁ θόρυβος, πὼς ἔφεραν τὰ φῶτα καὶ τὴν «Ἀναγέννηση» στὴν Εὐρώπη.

Τὰ φῶτα αὐτὰ ἄλλο δὲν εἴτανε παρὰ τὰ παλαιϊκὰ τὰ βιβλία ποὺ κουβάληταν καὶ τἄκαμαν πιὸ γνωστὰ στὰ Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης. Εὐκολύνανε δηλαδὴ τὸ ξάπλωμα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ζήτημα λίγου πιὰ καιροῦ γιὰ τὴν Εὐρώπη, ἔργο ποὺ μποροῦσε μὲ τὴν ἴδια εὐκολία νὰ γίνῃ κι ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, καὶ καλλίτερα μάλιστα, ἂν ἔμνησκαν οἱ σοφοί μας καὶ δείχτανε μὲ τὸ παράδειγμά τους πὼς γνώριζαν καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόζουν τὴν ἑλληνικὴ ἀρετὴ ποὺ διδάσκανε.

Τί νὰ τοὺς ἀραδιάζουμε δῶ, ἂς εἶναι καὶ τοὺς πιὸ σπουδαιότεροὺς τους; Γιὰ νὰ μάθουμε τάχα νὰ τοὺς μνημονεύουμε σὰν ξεδιαλύζουμε τὰ αἴτια τῆς ἐθνικῆς καταστροφῆς μας; Ὅσοι ἔχουνε ὄρεξη γιὰ τέτοιο μνημόνευμα, ἂς ἀνοίξουνε τὸ Σάθα. Ἂς ἀνοίξουνε ὁποια θέλουνε δική μας ἱστορία, καὶ θὰ τοὺς βροῦνε ἀρμαθιασμένους ἐκεῖ μὲ τὰ μεγαλόκροτά τους ὀνόματα.

Ὁ Ρωμιὸς εἶναι μάταιος. Τόσο μάταιος, ποὺ δὲν τολμᾶται νὰ κατακρίνῃ δημόσια δικό του ἱστορικὸ πρόσωπο, μὰ ἂς εἶναι κ' ἑνὸς προδότη. Σώνει νὰ εἶναι ὁμοεθνής, καὶ νἄβγαλε ὄνομα. Τὄπαθαν αὐτὸ οἱ δικοί μας μὲ τοὺς τουρκεμένους Βεζύρηδες καὶ Πασάδες, παραλίγο τώρα νὰ τὸ πάθουν καὶ μὲ τοὺς φωστῆρες ποὺ πήρανε περγαμηνές, καλαμάρια, καὶ γοῦνες, καὶ τραβήξανε στὴν «Ἑσπερία» νὰ σκορπίσουν τὰ φῶτα. Εἴπαμε παραλίγο, ἐπειδὴ ἀφοῦ καταθέσανε μπόλικες δάφνες στὴ δόξα τους, στὶς γραμματικὲς καὶ στὰ θεοσόφια τους, μόλις στὸ τέλος μᾶς φέρνουν κ' ἕνα *ἀλλὰ* ποὺ μᾶς τὰ χαλνᾶ ὅλα. Κι αὐτὸ ὅμως μὲ πολλὴ συστολὴ καὶ προφύλαξη, μὴν τύχῃ καὶ ταραχτοῦν οἱ ψυχές τους. «Ἀμφιβάλλομεν», λέει ὁ ὁδηγός μας, «ἂν σωρηδὸν ἀποδημήσαντες εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐξεπλήρωσαν τὸ κυριώτατον αὐτῶν πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον». Καὶ παρακάτου «ἐδέησε νὰ παρέλθωσι δύο ἑκατονταετηρίδες πρὶν ἢ δυνηθῇ (τὸ ἔθνος) νὰ συγκροτήσῃ νέα σχολεῖα, κτλ».

Σπολλάτη τους τὸ λοιπόν, ἀφοῦ (ἂν παραδεχτοῦμε μιὰ στιγμὴ πὼς εἴτανε τὰ σκολειὰ μονάχα ποὺ μᾶς ἔλειπαν, κι ὄχι μαζὶ μ' αὐτὰ κι ὁ ἀντρίκιος ὁ χαραχτήρας), τρέξανε νὰ φωτίσουνε ξένους λαούς, ἀφίνοντας τὴν πατρίδα τους διακόσα χρόνια στὰ σκότη, καθὼς λένε καὶ κρίνουνε οἱ ἴδιοι οἱ ἐγκωμιαστάδες τους. Ἐμεῖς ὅμως τοὺς κρίνουμε καὶ τοὺς κατακρίνουμε γιὰ πολὺ πιὸ σπουδαιότερο λόγο. Ὄχι ποὺ ἄφιναν τὴν πατρίδα τους δίχως φῶτα, παρὰ δίχως *φώτιση* καὶ παρηγοριά, δίχως θάρρος κ' ἐνέργεια μέσα σὲ τέτοιον κατακλυσμό.

Μὰ δὲν ἔτρεξαν οἱ καλότυχοι στὴ Δύση μὲ σκοπὸ νἀπλώσουν ἐκεῖ τὰ φῶτα, κ' ἔννοια σας. Φύγανε γιατὶ φοβήθηκαν τὴν τυραννία, ἴσως καὶ τὴ μαχαίρα τοῦ Μοχαμέτη, ποὺ τοὺς ἔπρεπε ἃ δεν προφταίνανε νὰ ξεκόψουνε, μόνο ποὺ ἴσως τότες μερικοὶ τους καταφεύγανε καὶ σὲ καμιὰ ἀντρίκια πράξη.

Αὐτὰ γιὰ τοὺς μυριοκαμάρωτους τοὺς φωτοδότες τῆς «Ἑσπερίας». Δυὸ λόγια τώρα καὶ γιὰ τοὺς *Προυχόντους*. Οἱ Προυχόντοι δὲν ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Πρωτεύουσα. Αὐτὴ τὴν εἴχανε πιὰ ξεγυμνωμένη οἱ Λόγιοι κ' οἱ τουρκεμένοι. Ἀπὸ παντοῦ ὅμως ἀλλοῦ ἔβγαιναν κ' ἔτρεχαν πλημμύρα στὰ ξένα οἱ πλουσιώτεροι κ' οἱ σημαντικώτεροι. Ὁ Μοριᾶς μάλιστα πρέπει μὲ τὶς καραβιὲς νὰ ξεφτυάρισε φευγαλάδες, ἐπειδὴ ὁ καθε προύχοντας ἐκεῖ ἔπαιρνε κι ἀρίθμητους συγγενῆδες καὶ παρατρεχάμενους μαζί του. Τοὺς ἀποδέχτηκε τοὺς πιώτερους Μοραΐτες ἡ Βενετιά. Ἔγιναν τότες πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς *Στρατιῶτες*, εἶδος Βενετοὶ Γενίτσαροι. Βλέποντάς τα αὐτὰ ὁ πονηρὸς ὁ Μοχαμέτης ἔστελνε μηνύματα πὼς θὰ τοὺς καλομεταχειρίζεται, κι ἂς μὴ φεύγουνε. Δὲ δυνήθηκε ὅμως νὰ σταματήσῃ τὸ ρέμα, ποὺ παρόμοιο του δύσκολα βρίσκουμε ἄλλο στὴν ἱστορία ὕστερ' ἀπὸ τὴ διασπορὰ τῶν Ὀβριῶνε (³). Μὰ δὲν εἴταν ἀπὸ τὸ Μοριᾶ μονάχα, εἴταν κι ἀπὸ Ρούμελη, ἀπὸ Εὔβοια, ἀπὸ Κύπρο, Ρόδο καὶ Κρήτη ἀργότερα. Καὶ δὲν τοὺς παράλαβε μονάχα ἡ Βενετιά. Ἰταλία, Κόρσικα, Μόσκα, Κριμαία, — καὶ ποιὰ χώρα δὲν τοὺς ἀποδέχτηκε; Ἔμειναν ἐκεῖ, συχωνευτήκανε μὲ τοὺς ντόπιους, καὶ σήμερα μολις ξανοίγεις θολὰ καὶ δυσκολοθώρητα σημάδια, τὸ τί εἴταν αὐτὴ ἡ φυλὴ ἄλλοτες.

Ἀνάγκη δὲν εἶναι βέβαια νὰ σημειωθῇ πὼς ὁ λόγος ἐδῶ δὲν εἶναι γιὰ τοὺς ἐμπόρους, ποὺ ἀπὸ τοὺς καιροὺς ἐκείνους σκορπιζόντανε στὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ σύσταιναν Ἑλληνικὲς Κοινότητες. Αὐτοὶ ἀνήκουνε σ' ἄλλη τάξη. Ζητοῦσαν τύχη αὐτοί, καὶ θὰ τὴ ζητοῦσαν τὸ ἴδιο ἃ βασιλεύανε στὴν Πόλη, ὄχι Παλαιολόγοι, μὰ καὶ Μεγάλοι Κωσταντῖνοι. Ἄφησε ποὺ αὐτοὶ θυμήθηκαν καὶ ξαναθυμήθηκαν τὴν πατρίδα καὶ στὰ παιδευτικὰ κινήματα τοῦ δέκατου ἑβδομου αἰώνα, καὶ κατόπι στὸ μεγάλο τὸ κίνημα τοῦ Ἀγώνα. Ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὶς τάξες ποὺ ἀποτελοῦν τὴν καθαυτὸ *ἱστορία* ἑνὸς τόπου, τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ τοὺς πολιτικούς. Αὐτοὶ εἶναι οἱ καθαυτὸ οἱ φταιξιάρηδες. Πρῶτοι, ποὺ δὲ μείνανε, καθὼς μήτε οἱ *σοφοί*, νὰ ὀργανίσουν ταχτικὴ πολιτικὴ πρὸς τὸν τύραννο, ἀδιάφορο θυσίες ἢ ὄχι. Καὶ δεύτερο ποὺ σέρνανε μαζί τους καὶ τόσους λιγώτερο σημαντικούς, μὰ πάντα δουλευτάδες χρειαζούμενους στὸ δύστυχο τόπο τους.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

---

²) Ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ γελοῖα ποὺ εἰπωθήκανε γιὰ τοὺς Ρωμιότουρκους μεγιστᾶνες εἶναι πὼς παίρνοντας τάχα τὴν τυραννικὴ ἐξουσία ἀνακούφιζαν κάπως τοὺς δικούς μας. Καὶ γελοῖο κι ἀνόητο ἐπιχείρημα. Σὰ νὰ λέμε ἀρνιοῦνταν τὸ ἔθνος τους, ὕστερα πάλε τὸ συμπονοῦσανε. Ἔπειτα, εἶναι γνωστὸ πὼς οἱ Ρωμιότουρκοι γίνουνταν πιὸ φανατικοὶ ἀπὸ τοὺς Τουρκογεννημένους.

Ἄλλη παρατήρηση ποὺ συχνὰ τὴν ἀκοῦμε εἶναι πὼς πολλοὶ ἀλλαξοπιστήσανε μικροὶ ἢ μὲ τὸ ζόρι. Οἱ πρῶτοι βέβαια πᾶνε μὲ τοὺς Γενίτσαρους. Οἱ δεύτεροι ὅμως ἀνάγκη νὰ στέκουνται φταιξιάρηδες ὀμπρὸς στὸ ἱστορικὸ κριτήριο ὥσπου νὰ βρεθῇ λόγος ποὺ νὰ μᾶς πείθῃ πὼς στὴν ἀνάγκη προτιμότερη ἡ προδοσία ἀπὸ τὸ θάνατο.

³) Κι αὐτὸ παρόμοιο μόνο στὴν ἀπανωσιά, ἐπειδὴ ἂν οἱ Ἰσραηλῖτες ἄφῆκαν τὸν τόπο τους, τὴν πατρίδα τους ὅμως, δηλαδὴ θρησκεία, νόμους, παράδοσες, ἔθιμα, χαραχτήρα, ὅλα τὰ πῆρανε μαζί τους καὶ τὰ προφύλαξαν ἀπὸ μύριους κι ἀδήγητους διωγμούς, καὶ τὰ κρατοῦν ἀκόμα ἱερά. Γιὰ δαῦτο τοὺς ἀξίζει νὰ θεωροῦνται πιὸ δυνατὴ καὶ πιὸ βασταχτερὴ φυλὴ ἀπὸ τοὺς δικούς μας τοὺς φευγαλάδες· μὰ καὶ πιὸ δοξασμένη, ἀφοῦ λογαριάζουνται πάντα στὰ πολιτισμένα κράτη ποὺ βρίσκουνται ριζωμένοι.

ΣΤΟΥΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΟΦΑΓΟΥΣ *)

Ποιά μορφὴ θἄχῃ ἡ κοινωνία αὐτὴ μὲ τέτια βάση, τὸ ξαναλέω, φίλε μου Ραμᾶ, πὼς κανένας δὲ σκοτίζεται νὰ τὴν ὁρίσῃ. Τὸ «μέλλον κράτος» θαῦρῃ μονάχο τὴ μορφὴ ποὺ θὰ τοῦ χρειαστῇ, ὅταν γίνῃ. Γι' αὐτὸ σκοτίζονται, ὅσοι σκέπτονται ὅπως ἐσεῖς, ὅσοι στηρίζονται σ' ἀφηρημένες ἰδέες. Τώρα ποὺ βρέθηκε ποιὸς δρόμος ὁδηγεῖ σ' αὐτὸ τὸ πλήρωμα, νὰ τὸ ταχύνουν πολεμᾶν μονάχα ὅσοι πιέζονται ἀπ' τὸ καθεστώς, ὅσοι δὲ βλέπουν πρόοδο τοῦ κόσμου μὲ τὴν αὐθαίρετη ἠθική τῶν κυρίων καὶ δούλων, ὅσοι δηλ. μελετοῦν τὴν ἱστορία μὲ μάτια ἀσκότιστα ἀπ' τὴν πρόληψη ἢ ἀπ' τὴν ψυχολογία τῆς τάξης τους, ὅσοι λ.χ. δὲ βλέπουν στασιμότητα ἢ χαντάκωμα στὴ σημερνὴ Γαλλία, ποὺ ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς μεγάλης ἐπανάστασής της ἡ ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας πῆρε σ' αὐτὴ τὸν πιὸ ἐντονώτερό της χαρακτῆρα, ποὺ ἀκόμα σήμερα, μπροστὰ στὰ μάτια μας χωρίζεται τὸ κράτος ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, ἀφοῦ ἐδῶ κ' ἕνα τέταρτο αἰῶνος κατάργησε τὰ ὑποχρεωτικὰ θρησκευτικὰ μαθήματα στὰ σκολειά του. Γιὰ Σᾶς θἄταν βέβαια πρόοδο, ἂν γύριζε στὴ Ἱερὴ ἐξέταση, μὲ κείνη ποὺ κυβέρνησαν ἕναν καιρὸ κ' οἱ λίγοι καὶ θἄκαμ' ἴσως καὶ τὴν Ἱσπανία μεγάλη. Τὸ ξαναλέω, ἡ ἔνοια τῆς προόδου εἶναι ὁλότελα ὑποκειμενική. Ἀντικειμενικὰ ἡ ἐξέλιξη μᾶς μένει μόνο· μ' αὐτῆς τοὺς νόμους μόνο μποροῦμε νὰ κρίνουμε τὴν ἱστορία, χωρὶς νὰ πελαγώνουμε μὲς σὲ φαινόμενα, ποὺ τὰ ξηγοῦμε ὡς νόμους. Ἡ δική μας *ἀνεπιστημονικὴ* βάση μᾶς δίνει τὴ νύξη νὰ ἐξηγήσουμε πῶς ἔπεσε ὁ ἀρχαῖος πολιτισμός, ἐκεῖ ποὺ Σεῖς τὴν ἀφορμὴ ἄλλοι τὴ ρίχνετε στὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα, (κάπως ἀλλιῶς τὸ εἶπε ὁ φιλόσοφός Σας), ποὺ ξαπλώθη στοὺς ἀρχαίους λαούς, ἄλλοι στὴν κυβέρνια τῶν ποδιῶν. Ἴσα ἴσα τὸ ὑστέρημα τῆς ἐπιστήμης τότε νὰ βοηθήσῃ τὴν τεχνικὴ τοῦ ἀρχαίου κόσμου εἶταν αἰτία τοῦ ξεπεσμοῦ του. Ὅ,τι, ἀπὸ ἀδυναμία τοῦ καιροῦ, δὲν τοῦ ἔδινε ἐκείνη, τὸ γύρευε αὐτὸς στὸν εἴλωτα, στὸ δοῦλο. Αὐτοὶ εἶταν μᾶλλον ὄργανα παραγωγῆς, παρὰ ἐργάτες. Δὲν εἶχαν τὴν ἐλεύθερη διάθεση τῆς δύναμης τῆς ἐργασίας τους, γιατὶ εἶταν κτῆμα τοῦ ἀφεντός τους. Ὁ τρόπος, λοιπόν, τῆς τότε παραγωγῆς εἶταν ἀδύνατο νὰ δώσῃ τὰ μέσα στὴ λύση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ποὺ σήμερα τὰ δίνει ὁ σημερινὸς ὁ τρόπος. Οἱ ὁλοένα προοδεύουσες φυσικὲς ἐπιστήμες, βοηθοὶ καὶ στήριγμα τοῦ κεφαλαίου σήμερα, βοηθοῦν καὶ τὴν ἀνατροπὴ τῆς κοινωνίας. Τὸ ἴδιο τὸ κεφάλαιο ἐκεῖ ποὺ μὲ τὴν πρόοδο τῶν τεχνικῶν μέσων ἐκμεταλλεύεται τὴν ἐργασία, ληστεύοντάς την, δίνει μονάχο του καὶ τὰ μέσα τῆς ἀνατροπῆς. Μὲ κάθε ἔδαφος ποὺ κατακτᾶ, νέους ἐχθροὺς γεννᾶει, νέους ἐπαναστάτες. Αὐτοὶ ἀντιμωνοῦνται ἀπὸ κοινὰ συμφέροντα καὶ πόνους, τὰ ὅρια τῶν ἐθνικοτήτων σπάζουν· τὰ σπάει τὸ ἴδιο τὸ κεφάλαιο μὲ τὴν ἀχορτασιά του. Πῶς τὰ σπάει, τὸ λέει τὸ παράδειγμα τῶν γκέκιδων, ποὺ ἀνάφερα πιὸ ἀπάνω. Αὐτὸ κάνει τὶς Ἰντερνατσιονάλ, ποὺ τοῦ κάκου ψάχνει ὁ Ραμᾶς στὰ λίμπρα του νὰ βρῇ τὶς ἀφορμές τους σὲ θεωρίες, αὐτὸ κάνει τὰ διεθνῆ ἐργατικὰ συνέδρια, ὅπως τὸ τελευταῖο στὴ Στουτγάρτη. Τοῦρκοι κ' ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ἔλειπαν μονάχα σ' αὐτό. Ποιός μᾶς τὸ λέει πὼς θὰ λείπουν στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα; Τὸ κεφάλαιο ἔχει βάλει τὸ χέρι του ἀπὸ καιρὸ καὶ στὴν Τουρκιά, οἱ ἀμάχες τῶν Μ. Δυνάμεων γύρω στὸ πλιάτσικό της, τὴν ἀπληστία τοῦ κεφαλαίου ἐκπροσωποῦνε. Στὸν τόπο μας, ὅσο κι ἂν τὸ μάχεται ὁ Ραμᾶς μὲ τοὺς καλύτερους, ὁλοένα κ' ἔδαφος κερδίζει. Τὰ φορτηγὰ αὐτοκίνητα, ποὺ τάραξαν τόσες χιλιάδες ἐργατικοὺς καὶ τὴ Βουλή, ἐδῶ κ' ἕνα δυὸ μῆνες, ἔδειξαν καθαρὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ χαρακτῆρα τῆς ἀνατροπῆς, ποὺ ὁλοένα συντελεῖται αἰσθητὰ καὶ μή. Ὅποιος μόνο δὲ θέλει, δὲν τὸ βλέπει πὼς στὴν ἴδια προλεταριακὴ ἐξέλιξη σέρνεται ἀναγκαῖα κ' ἡ Ἑλλάδα. Ἄχ, φίλε μου Ραμᾶ, κάθε μιὰ νέα ἄνεση ποὺ ἀποχτᾶς στὸν τρόπο τῆς ζωῆς σου, τῆς συγκοινωνίας, δὲν τὸ φαντάζεσαι ὅτι ἀλλάζει βαθύτερα καὶ τοὺς κοινωνικοὺς ὅρους, ποὺ προβάλλεις ὑποστηριχτή τους. Εἴτε καλὸς εἴτε κακὸς ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, ὁ πολιτισμὸς τοῦ κεφαλαίου, ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι ποὺ τὸν βρίζουν, τὸν βοηθοῦν νὰ μπῇ καὶ στὴν Ἑλλάδα δίχως νὰ τὸ νοιώθουν. Στὴν ἴδια προλεταριακὴ ἐπανάσταση βαδίζει ἀναγκαῖα κ' ἡ Ἑλλάδα, τοὺς τὸ ξαναλέω. Καὶ τοὺς λέω καὶ στὸ αὐτί εἴτε δυνατά, ρανερὰ ἢ κρυφά, ὅπως θέλουν, ὅτι μιὰ πόρτα, ποὺ τοῦ κάκου χτύπησε ἀπὸ τοὺς βούλγαρους σοσιαλιστές, ὅταν τὸ κράτος τους, ἡ ἀστικὴ δηλ. τάξη, ἔδιωχνε τοὺς ἕλληνες ἀπ' τὸ ἔδαφός του κι αὐτοὶ πῆραν τὸ μέρος τους, ὅσο μποροῦσαν — ἡ πόρτα αὐτὴ ἀργὰ ἢ γρήγορα θἀνοίξῃ. Βούλγαροι κ' ἕλληνες ἐργάτες, καὶ οἱ τοῦρκοι ἀκόμα, θὰ συμμαχοῦν ὅλοι ἐναντίο τῆς ἀστικῆς τάξης, ἀδιάκριτα ἐθνικότητας, ὡς συμμαχοῦνε σήμερα πολωνοὶ καὶ φιλανδοὶ καὶ ρῶσσοι, γάλλοι καὶ γερμανοί, αὐστριακοὶ καὶ ἰταλοὶ καὶ οὐγγροι. Ἡ σημερνὴ ἀλύτρωτη Ἰταλία εἶναι τὸ μέλλον τῆς ἀλύτρωτης Ἑλλάδας, ὄχι ἡ Ἰταλία πρὶν τοῦ 68. Ὅποιος θέλει νὰ γυρίσῃ τὸν τροχὸ τῆς ἱστορίας πίσω, ἂς πολεμήσῃ τὸ κεφάλαιο νὰ μὴν ἀπλώνῃ καὶ σ' ἐμᾶς τὰ πάγια του, ἂν τὸ μπορῇ κ' εἶναι στὸ χέρι του. Τἄλλα ὅλα μένουν καὶ θὰ μένουν εὐλαβεῖς πόθοι.

Ἔτσι μιλοῦν τὰ πράγματα, τὰ γεγονότα συνδυασμένα ἀπάνω σ' ἕνα νόμο, ποὺ ἐνεργεῖ τριγύρω μας. Ἀρνεῖστε σεῖς τὴ δύναμή του, μὰ δὲ μᾶς δίνετε ἄλλο ἀπὸ ὁρισμοὺς καὶ ἀφορισμούς. Ἐξήγηση τῆς θεωρίας σας καμμία.

Ποιό πνεῦμα ὑπαγορεύει αὐτὴ τὴν τακτικὴ κι αὐτὴ τὴ σκέψη, μᾶς ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ψυχολογίας τῶν τάξεων. Ἡ ἰδεολογία — συμφέροντα τῆς τάξης, ποὺ ἀνήκουμε, ζῆ μέσα στὴν ψυχή μας, μᾶς γίνεται ἰδανικὸ μὲ ὅλη του τὴ δύναμη καὶ τὸ ρανατισμό του. Μᾶς εἶναι βάση ἠθικὴ στὶς πράξεις μας, κριτήριο γιὰ τὶς πράξεις καὶ τὶς σκέψεις ἄλλων, ὅπλο ἐπίθεσης καὶ ἄμυνας, μᾶς καταντᾶ νόμος τῆς ζωῆς. Πῶς νὰ τοῦ ἀντισταθῇ κανένας! Μ' αὐτὸν κρίνει τὴν πρόοδο τῆς ζωῆς, διαβάζει τὴν ἱστορία. Ὅπως αὐτὴ μᾶς παραδόθηκε, ὄχι ἱστορία πολιτισμοῦ, ἀλλὰ ἡρώων καὶ κατορθωμάτων, εἶναι σ' αὐτὴ τὴν τακτικὴ βοηθὸς μεγάλος. Γεμάτη βασιλιάδες, ἥρωες, διπλωμάτες, ἀναμορφωτές. Ἔτσι εἶναι βέβαια κ' οἱ κοινωνίες «μαγειριὰ ἀνθρώπων» ποὺ μαγειρεύουν τὴν ἱστορία, ἡ ἱστορία τροχὸς ποὺ γυρνᾶ στὸ ρεῦμα τοῦ καιροῦ, πετῶντας ἔξω τοὺς δυνατοὺς ποὺ κάνουν τὰ κέφια τους, τὸ πολὺ πολὺ νὰ καθρεφτίζουνται στὶς πράξεις τους κάποιες αἰώνιες ἀλήθειες, ποὺ ἀσυναίσθητα τοὺς ὁδηγοῦν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ κράτους. Ἔτσι μπορεῖ κανένας νὰ προσμένῃ καὶ στὸν τόπο μας ἐκεῖνον ποὺ θἀρθῇ νἀναμορφώσῃ τὸ σαράβαλο τῆς Ρωμιοσύνης, νὰ καθήσῃ δηλ. στὸ σβέρκο τοῦ λαοῦ, τοῦ ὄχλου ποὺ κυβερνᾶ τὶς τύχες τοῦ ἔθνους καὶ τὸ ὁδηγεῖ στὸ χαμό του. Μιὰ τέτια πίστη καὶ ἐλπίδα ποιός μπορεῖ νὰ τὴν ξερριζώσῃ! Μονάχα ἤθελα ἕνα παράδειγμα πολιτικοῦ, ποὺ νὰ ταξε τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ κράτους κι ὄχι τῆς τάξης του. Τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ κράτους μᾶς τὸν δίνει ὁ Ραμᾶς· ὀργανισμὸς ὑπεροχῆς τῶν λίγων ἐπὶ τῶν πολλῶν· ἄρα καὶ ὁ πολιτικὸς τὴν ὑπεροχὴ αὐτὴ θὰ κοιτάξῃ νὰ κρατήσῃ. Ἡ ἱστορία, ὅπως τὴν ἐξηγεῖτε, σᾶς λέει πὼς πάντα, ὅταν κυβέρνησαν οἱ λίγοι, ἐπρόκοψαν οἱ λαοί. Ἡ ἠθικὴ τῶν σκλάβων καὶ κυρίων σᾶς προσφέρεται ὅπλο στὴ στιγμή. «Χρειάζεται μιὰ τάξη νὰ δουλεύῃ κ' ἡ ἄλλη νὰ δημιουργῇ ἐν ἀργίᾳ» χρησιμοδοτεῖ ὁ φιλόσοφός σας. Τὸ τί δημιουργεῖ αὐτὴ ἡ τάξη στὸ κράτος ποὺ γεννήθηκε ἡ φιλοσοφία αὐτή, τὸ εἶδε καὶ τὸ θαύμασε ὁ κόσμος. Τὸ πὼς ἡ ὑπεροχὴ τῶν λίγων ἐπὶ τῶν πολλῶν εἶναι καθαρὰ οἰκονομική, ὅποιος θέλει νὰ μὴν ἐθελοτυφλῇ τὸ βλέπει. Κύριοι οἱ κατέχοντες καὶ σκλάβοι οἱ ἀκτήμονες. Νὰ κηρύττουμε λοιπὸν τὴ δουλεία στὸν κόσμο γιὰ νὰ πλουτίζουν φαμπρικάντες καὶ νάσελγοῦν κοτζαμπάσιδες! Ὡραία ἠθική, θαυμάσια πρόοδος ἀπὸ τὴν ἄποψή σας.

*

Τοῦ φίλου μου Ραμᾶ τἀρέσει πάντοτε νὰ καλουπάρῃ, νὰ κολλᾶῃ ἐτικέτες. Μιὰ τάση κι αὐτὴ τῆς σοβαρῆς τῆς ἐπιστήμης. Μ' αὐτὴ καὶ μὲ τὴν ἱστορικὴ γνώση καὶ ὀξυδέρκειά της, ἀφοῦ μᾶς χαραξε παράλληλο μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας ποὺ τραβοῦν μπροστὰ χάρη στὸν Καισαροβασιλισμό, μᾶς βρίζει ἔπειτα σταθερὰ τὶς μορφὲς τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴ Γαλλία, στὴ Γερμανία, στὴν Ἀγγλία. Ἂν δὲ κατάφευγε σὲ ἐπιστημονικὰ κιτάπια, ἀλλὰ διάβαζε τὰ σύγχρονα τὰ γεγονότα καὶ συμπέραινε μονάχος ἀπ' αὐτά, θἄβλεπε ἁπλούστατα πὼς οἱ διαφορὲς τῆς πάλης ποικίλλουν ἀνάλογα μὲ τὴν ἀντίσταση καὶ τὴ δύναμη τῆς κρατούσας τάξης, δηλ. τοῦ κράτους. Ὁ χαρακτῆρας τοῦ λαοῦ, ὅπως ἐπιρρεάζεται ἀπ' τὴ φύση κάθε χώρας καὶ τὶς πολιτικὲς συνθήκες της, ἔχει νὰ κάμῃ καὶ πολὺ σ' αὐτὴ τὴν πάλη. Μὲ τὴ θερμόαιμη μεσογειάτικη μορφὴ τοῦ ἀναρχικοῦ σοσιαλισμοῦ τοῦ Μπακούνιν, ποὺ ὑποβάλει, γελιούμενος πάντα ἀπ' τὰ λίμπρα του, τὸ σοσιαλισμὸ τῆς Γαλλίας, θέλει νὰ μᾶς ὑποθηλώσῃ τὴ μορφή, ποὺ φοβᾶται πὼς θὰ πάρῃ, ἅμα φανῇ αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς τοῦ κράτους καὶ στὸν τόπο μας. Ἀκόμα δὲν τὸν εἴδαμε, Γιάνη τὸν εἴπαμε. Ἡ δύναμη τοῦ κράτους μας εἶναι παραλυμένη, σκέπτεται ὁ Ραμᾶς· ἂν ἔρθει κι ὁ σοσιαλισμός, θὰ τὴν ξεχαρβαλιάσῃ. Πολὺ ὡραῖα. Μὰ ὁ ἴδιος ὥρισε τί εἶναι κράτος: ὑπεροχὴ τῶν λίγων ἐπὶ τῶν πολλῶν. Καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως παντοῦ, αὐτὴν τὴν ὑπεροχὴ θὰ θελήσῃ ὁ σοσιαλισμὸς νὰ ρίξῃ. Ἂν γεννηθῇ κ' ἐδῶ, ἡ ἴδια οἰκονομικὴ ἀνάγκη καὶ τὸ ἴδιο πνεῦμα θὰ τὸν γεννήσουν. Καὶ θὰ τὸν διέπουν: Ὁ ἐκσοσιαλισμὸς τοῦ κράτους. Ποιός εἶπε πὼς τὸν θέλει νἄρθῃ στὴν Ἑλλάδα νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ὑπεροχὴ τῶν λίγων; Τὸ κοινωνικὸ χἀρβαλο τὸν θέλουμε νὰ ξανανιώσῃ, τὴν πολιτικὴ νὰ ὑψώσῃ ἀπ' τὴ διαφθορά της. Νὰ ξυπνήσῃ τὸ λαό, νὰ τὸν μαθῃ ὥστε ὁ ψῆφος του ἀπὸ ὄργανο ἐξαπάτησής του, ὅπως εἶναι τώρα, νὰ γίνῃ μέσο χειραφέτησής του. Νὰ μπῇ ἔλεγχος μὲς στὴ βουλή, νὰ ζητήσῃ τὴν καλλιτέρεψη τῶν ὅρων τῆς ὑγείας του, τῆς ζωῆς του, νἀπαιτήσῃ μόρφωση, ποὺ δὲ γνοιάστηκε γι' αὐτὴ τὸ σημερνὸ κράτος, νὰ τονίσῃ, νὰ ἐπιβάλῃ νὰ μπῇ στὰ σχολεῖα ἡ ζωντανή μας γλῶσσα, ἡ μόνη ποὺ θὰ τὸν μορφώσῃ. Γι' αὐτὸ τὸν θέλουμε ὅσοι τὸν βλέπουμε, μὲ τὰ μάτια μας καὶ ὄχι ἀπ' τὰ κιτάπια, τί δύναμη μορφωτικὴ εἶναι στὶς ἄλλες κοινωνίες, ὅσοι δὲν τρομάζουμε τὸ ξύπνημα τοῦ λαοῦ ἀπὸ πρόληψη

*) Ἡ ἀρχή του στὸ περασμένο φύλλο.

εἴτε ἀπὸ προνόμια ποὺ θὰ χάσουμε ἀπ' τὸ σύντριμμα τῆς ὑπεροχῆς τῶν λίγων, γι' αὐτὸ τὸν ἀφανίζουμε ὡς τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ ξυπνήση καὶ σ' ἐμᾶς μιὰ πολιτικὴ ζωὴ ἀνταξιώτερη τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ξεχερσώση τὸ ἔδαφος, ἀπ' ὅπου μπορεῖ νὰ βγῇ καὶ σ' ἐμᾶς ἕνας Μπέμπελ, ποὺ νὰ μὴν ἔχη γνώμονά του τὸ ἀτομικὸ συμφέρο, ἰδικνικό του πῶς νὰ νέβη στὴν ἀρχὴ μονάχα ἢ νὰ πλατσικολογήση, μὰ τὰ συμφέροντα τὰ γενικὰ τῆς τάξης, ποὺ θὰ τὸν στείλη νὰ τὴν ἀντιπροσωπέψη. Ἀληθινὸ ἰδανικὸ λαχταροῦμε νὰ δοῦμε, εἰλικρινῆ φωνὴ νὰ κούσουμε, χαρακτῆρα νὰ ντικρύσουμε, ράχη ποὺ δὲ λυγάει. Ὦ σεῖς, ποὺ τρέμετε μὲ τὸ Ρωμᾶ μαζί, τὸ ξενότροπο φάσμα (!), γυρίστε γύρω σας καὶ πέστε μου ἂν βλέπετε ἕνα χαρακτῆρα, ἂν αὐτιάζεστε μιὰ φωνὴ ἀλήθειας, ὅζω ἀπ' τὸ στενὸ κύκλο τῆς γλωσσικῆς ἀνταρσίας. Τὴ μοῖρα τους κλαῖνε μονάχα οἱ πανέλληνες ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, ζωὴ γυρεύουν καὶ φωνάζουν, μὰ ὅπου σπαρταράει αὐτή, τρέμουν νὰ πλώσουν χέρι νὰ τὴν πιάσουν. Κι ἀλήθεια γιὰ νὰ τὴν ἀδράξη αὐτὴ κανένας χρειάζεται κάποια δύναμη· καὶ πρῶτα πρῶτα δύναμη νὰ παλλαχτῇ ἀπ' τὴν πρόληψη, ἀπ' τὶς ἀλυσίδες τῆς τάξης του.

★

Καὶ γιὰ νὰ τελειόνω: Σὲ ὅ,τι μοῦ ἀπαντᾶ ὁ Ραμᾶς, ὡς εἴδαμε, τοῦ κάκου ζήτησα νὰ βρῶ μιὰ βάση κ' ἕνα σύστημα στὴ σκέψη. Ἐπιχειρήματα καὶ ὁρισμοὶ χωρὶς ἀπόδειξή τους, ἀράδιασμα ἀπὸ συμπτώματα κ' ἱστορικὰ φαινόμενα, χωρὶς καμμιὰ ἐξήγησή τους. Συγκεραλαιώνοντας λοιπὸν κ' ἐγὼ τὴν ἀνταπάντησή μου αὐτή, μοῦ ἐπιτρέπεται, θαρρῶ, νὰ τοῦ προβάλλω τάκόλουθα ρωτήματα:

α) Πῶς φαντάζεται τὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας γενικὰ ἀπ' τὴν ἀρχή της ὡς τὰ τώρα;

β) Ποιοὶ εἶναι οἱ παράγοντες, ποὺ προσδιορίζουν, κατὰ τὴ δική του γνώμη, αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη, ὅσο δὲν τὴν ἀρνεῖται;

γ) Ἡ κοινωνικὴ πάλη, ποὺ παραδέχτηκε ὡς συντελεστή της, ποῦ ἔχει τὴ βάση της καὶ τί ὁρίζει τὸ προοδευτικὸ ἢ καταστρεφτικό της;

δ) Τί ρόλο παίζει γενικὰ ἡ ἐλεύθερη θέληση τοῦ ἀνθρώπου στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξη; Ὑποταζεται δηλ. αὐτὸς σὲ κάποιους νόμους, ποὺ βρίσκουντ' ἔξω ἀπὸ τὴ θέλησή του, ἢ δίνει στὴν ἐξέλιξη ὅποια διεύθυνση τοῦ ἀρέσει;

ε) Οἱ κάθε φορὰ ἰδέες τῶν ἀνθρώπων, ἂν τὶς ἀναγνωρίζη ὡς συντελεστὴ τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης, ἀπὸ ποῦ προέρχονται καὶ πῶς γεννιῶνται;

Μόνο μιὰ ἀπάντηση σ' αὐτά, μόνο μιὰ βάση δηλ. στὴ συζήτησή μας θὰ μποροῦσε νὰ τῆς δώση λόγο νὰ ἐξακολουθήση, χύνοντας λίγο φῶς στὸ ζήτημά μας. Ἀλλοιώτικα τὰ πράματα συγχίζουνται περσότερο ἀντὶ νὰ ξεδιαλύνουν. Καὶ τὸ ζήτημα, ποὺ ἄνοιξ' ἐδῶ, ἐγὼ τουλάχιστο τὸ βλέπω ὄχι ὡς συμφέρον μοναχὰ μιᾶς τάξης, μὰ ἀλάκαιρης τῆς κοινωνίας, ποὺ προορισμός της μοναχὸς δὲν εἶναι νὰ κάμη νέο Βυζάντιο, ἀλλὰ πολιτισμένο ἔθνος, νὰ ξαναγεννηθῇ σὲ λαὸ ἀντάξιο τῆς σημερνῆς ζωῆς κ' ἐπὶ τέλους—γιατί ὄχι τάχα;—τοῦ περασμένου του καὶ τῶν παραδόσεών του. Ἄλλος μπορεῖ νὰ κρίνη μ' ἐλαφρὴ συνείδηση καὶ καταφρόνια ἕναν πολιτισμό, ὅπως ὁ Κατωχωρίτικος. Ὁ σωβινισμὸς τὸ ξέρουμε πόσο τυφλώνει. Τὸ πῶς ἀπ' τἄλλο μέρος καταφεύγει στὰ φῶτα τοῦ περιφρονούμενου καὶ περιγελούμενου πολιτισμοῦ, οὔτε κὰν τὸ συλλογιέται. Κι ἂν ἡ φιλολογία κ' ἡ τέχνη τῶν λαῶν εἶν' ἕνα ἀπὸ τὰ μέτρα κρίσεως τοῦ πολιτισμοῦ τους, ὅποιος στοχάζεται γιὰ ἀνάξιο ἐθνικὸ ὄνειρο τοῦ μέλλοντος ἕναν πολιτισμό, ποὺ θὰ γεννοῦσε καὶ σ' ἐμᾶς μιὰ μέρα ἕναν Μενιὲ ἢ ἕναν Μάτερλιγκ, ἕναν Ἰσράελ ἢ ἕναν Ἔϊγερμανς, ἂς μὲ λιθοβολήση. Τὸ ἀξίζω.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

"Ο ΝΟΥΜΑΣ"

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα Δρ. 5.— Γιὰ τὶς Ἐπαρχίες δρ. 7. Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

Γιὰ τὶς ἐπαρχίες δεχόμαστε καὶ τρίμηνες (2 δρ. τὴν τριμηνία) συντρομές.

Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ἢ δὲ στείλει μπροστὰ τὴ συντρομή του.

10 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιόσκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια· Εθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλή, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἑστίας» Γ Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Κοινοβουλευτικὲς ἀνοησίες — Ἐκ τοῦ κατὰ Στάην—Ὁ κ. Δραγούμης—Τί ἀγνοεῖ ὁ κ. Μαυρομιχάλης—"Αδικα! "Αδικα!

ΑΞΙΖΕΙ νὰ παθανατιστοῦνε δῶ, σ' αὐτὴ τὴ στήλη, οἱ κοινοβουλευτικὲς ἀνοησίες ποὺ ξεστομιστήκανε τὴ Δευτέρα βράδι στὴ Βουλὴ κατὰ τοῦ Ψυχάρη καὶ τῆς Ἐθνικῆς γλώσσας. Τὴν κριτική τους τὴν κάνει ὁ συνεργάτης μας κ. Σ. Χαρλῆς σ' ἄλλη στήλη, ὥστε μιὰ ξερὴ περίληψή τους μόνο θὰ δώσουμε μεῖς.

Κ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ. Πρέπει νὰ παρακαλέσουμε τὴ Γαλλικὴ Κυβέρνηση νὰ πάψει τὸν Ψυχάρη γιατὶ τὴν ξεγελάει πῶς διδάσκει νεοελληνικά, ἐνῶ διδάσκει ἄλλη γλώσσα δική του.

ΣΤΑΗΣ. Φταίει ἡ Ἑλλ. Κυβέρνηση ποὺ ἴσαμε τώρα δὲ μεσολάβησε στὴ Γαλλικὴ Κυβέρνηση καὶ δὲν τῆς ἄνοιξε τὰ μάτια.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΒΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Στὰ ταξίδια μου ποῦκαμα στὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμὸ πείστηκα πῶς ἂν καθιερωθεῖ ἡ δημοτικὴ γλώσσα, πάει, χάνεται ὁ **σύνδεσμος τοῦ Ἑλληνισμοῦ**! ! ! ! *(κ' ἕπεται συνέχεια ἀπὸ θαμαστικά).*

ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ. Ἔχει καθῆκον ὁ Ὑπουργὸς νὰ φροντίσει καὶ γι' αὐτὰ ποὺ γίνουνται στὴν Ἑλλάδα ἀάπου ἄνδρες μισθοδοτούμενοι ἀπὸ τὸ Κράτος **ἐπιμένουν** *ὑποστηρίζοντες τὴν Δημοτικὴν γλώσσαν».*

ΡΟΥΦΟΣ (ἰσόβιος ὑποψήφιος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν). Ἡ δημοτικὴ δὲν εἶναι γλώσσα, εἶναι **βδέλυγμα** *γλώσσας (ἀπαράλλαχτα καθὼς μερικοὶ εἶναι βδέλυγμα τῆς Βουλῆς, λέμε μεῖς).*

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ (κρῖμα! κρῖμα!) Εἶναι ἀνάγκη νὰ συζητεῖ ἡ Βουλὴ γιὰ ζήτημα ποὺ τὄχει καταδικάσει πιὰ ἡ ἐθνικὴ συνείδηση;

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΤΟΥΡΟΣ. «Ὁ Ψυχάρης εἶναι **μισθωτὸν** *ὄργανον καὶ πρέπει νὰ ἐνεργήσωμεν νὰ μὴ ἀπατῶνται οἱ Γάλλοι ὅτι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν διδάσκει εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα».*

ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ Πρέπει νὰ **ὀωτιστεῖ** *(!!!) ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνηση γιὰ τὸ ζήτημα.*

ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ (ξαναμασσάει ὅσα εἶπαν οἱ παραπάνου).

Εἰπωθήκανε κι ἄλλες ἀνοησίες, μὰ ποῦ τόπος καὶ στομάχι νὰν τὶς ἀραδιάσει κανεὶς ὅλες. Αὐτὲς ποὺ ἀναφέραμε σώνουν καὶ παρασώνουνε νὰ ρεζιλέψουν τὴν Ἑλληνικὴ Βουλὴ ὄχι μονάχα στὰ μάτια τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ στὰ μάτια κάθε λογικοῦ ἀθρώπου, ποὺ συνείθισε νὰ βλέπει τὰ πράματα πιὸ ἔξυπνα ἀπὸ τὸν Παπαμιχαλόπουλο καὶ πιὸ τίμια ἀπὸ τὸ Στάη.

★

Ο ΣΤΑΗΣ πάνου στὸ ἠλίθιο ἄφρισμά του ξεστόμισε καὶ τοῦτο· «Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ψυχάρης ἐκ συγγενικῶν δεσμῶν μὲ τὸν Ρενὰν διωρίσθη διὰ νὰ ἐξεικονομηθεῖ».

Ἂν εἶναι ἢ ὄχι γνωστὸ τοῦτο, δὲν τὸ ξέρουμε. Ξέρουμε μοναχὰ πῶς ὁ Στάης ἔγινε βουλευτὴς καὶ Ὑπουργός, καὶ μάλιστα τῆς Παιδείας (!!!), ὄχι γιὰ κανέναν ἄλλο σκοπὸ παρὰ γιὰ νὰ ξεγελάσει καμιὰ πλούσια νύφη καὶ τὴ βάλει στὸ χέρι, ὅπως δὰ καὶ τὰ κατάφερε. Εἶναι ἀκόμα γνωστὸ πῶς ὁ Στάης σκότωσε σὲ μονομαχία τὸν κατμένο τὸ Χατζηπέτρο, ποὺ εἶταν τόσο κοντόθωρος ὥστε οὔτε τὴν ἄκρη τῆς μύτης του μποροῦσε νὰ καλοδεῖ.

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ κουμάσι βγῆκε νὰ βρίσει τόσο ἀδιάντροπα ἕνα σοφὸ ποὺ τιμάει καὶ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος καὶ τὴ Γαλλικὴ Κυβέρνηση, ὅσο κι' ἂ δὲν εἶναι ἄξια ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ νὰ νιώσει τὴν ἀξία του καὶ νὰ βουβαθεῖ.

★

ΜΟΝΟ ὁ κ. Δραγούμης βρέθηκε μέσα στὴ Βουλὴ νὰ μιλήσει φρόνιμα, τίμια καὶ γενναῖα. Ἔδειξε στοὺς *συναδέρφους* του (ποὺ στὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς του ἐδύνατο νὰ τοὺς ἀναγνωρίζει γιὰ τέτιους) ποιός καὶ τί εἶναι ὁ Ψυχάρης καὶ συμπέρανε λογικώτατα πῶς «τὸ νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν ὅπως ἀπαγορευθῇ ἡ διδασκαλία τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Ψυχάρη διδασκομένης γλώσσης, εἶναι τὸ ἴδιον ὡς νὰ ἤρχετο ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις νὰ ζητῇ νὰ παγορευθῇ ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα εἰς τὰ Γυμνάσιά μας, διότι ὡς διδάσκεται καὶ ὑφ' ὧν διδάσκεται βεβαίως δὲν εἶναι Γαλλικὴ γλῶσσα αὐτή».

Ἔτσι μίλησε ὁ κ. Δραγούμης· μὰ ἕνας Δραγούμης δὲν εἶναι ἀρκετὸς νὰ σώσει μιὰ Ἑλληνικὴ Βουλὴ ἀπὸ τὸ ρεζίλεμα ποὔπαθε τὴν περασμένη Δευτέρα.

★

ΜΕΣΑ σ' ὅλα τὰ σοφώτατά του ὁ κ. Μαυρομιχάλης εἶπε καὶ τοῦτο· «Ὁ κ. ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργὸς βεβαίως δὲν ἀγνοεῖ ὅτι ἐν Παρισίοις *συνεστήθη* ἕδρα νεοελληνικῆς γλώσσης κτλ.»

Ὁ κ. Μαυρομιχάλης ἀγνοεῖ φαίνεται (παράδοξο τοῦτο!) ὅτι ἡ ἕδρα αὐτὴ ἔχει συστηθεῖ πρὸ 108 χρόνια. Ἂν ἀνοίξει τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ψυχάρη «Les etudes de Grec moderne en France (σελ. 4, ἀράδα 32) θὰ διαβάσει τάκόλουθα· «Le cours de grec moderne à l' École spécial des Langues orientales vivant, y est un des plus anciens; il figure, en effet, sur l' affiche du 15 frimaire an IX (16 décembre 1800), sous ce titre et avec ce texte. Cours de Grec moderne».

Ἀκόμα ἂν κάνει τὸν κόπο ὁ κ. Μαυρομιχάλης κι ἀνοίξει τὸ «Νουμᾶ» (29 τοῦ Φλεβάρη 1901, ἀριθ. 85, σελ. 4) θὰ μάθει ποὺ μπορεῖ νὰν τὸ ἀγνοεῖ κι αὐτὸ) πῶς ὁ Ψυχάρης δὲ *διορίστηκε*, σὰ νἆναι κανένας τελωνοφύλακας, στὴ θέση ποὔχει σήμερα, μὰ *ἐκλέχτηκε* ἀπὸ τὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Γαλλίας καθηγητής, στὴ θέση του Λεγκράν.

Μήπως ἀγνοεῖ ὁ κ. Μαυρομιχάλης πῶς τὸν Ψυχάρη τὸν *ψηφίσανε* γιὰ τὴν ἕδρα τῆς Νεοελληνικῆς ὁ Weil, ὁ Homoll, ὁ Breal, ὁ Croiset κλπ., ποὺ ξέρουν κάπως καλύτερα ἀπὸ τὸν κ. Ροῦφο κι ἀπὸ τὸν κ. Στάη τί *πάει νὰ πεῖ* Ἑλληνικὴ φιλολογία;

Μήπως ἀγνοεῖ ἀκόμα ὁ κ. Μαυρομιχάλης (βλέπετε, μιλάμε κοινοβουλευτικώτατα) ὅτι ὁ ἀμαθὴς καὶ προδότης, τὸ μίσθαρνον αὐτὸ ὄργανον, κατὰ τὸν κ. Κουμουντούρο, πῆρε τελευταῖα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση τὸ χρυσὸ σταυρὸ τοῦ *Σωτῆρα*; Πῶς δὲ ζήτησε ὁ κ. Μαυρομιχάλης ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση νὰ τοῦ πάρει πίσω τὸ παράσημο, καθὼς δὰ τὸ πρότεινε κιόλας στοὺς καφενέδες τῆς Ὁμόνοιας ὁ ὑπερεθνικώτατος ποιητὴς κ. Φ. Πανᾶς; Πῶς;

★

ΑΔΙΚΑ! ἄδικα! φώναξε μέσα στὸ δικαστήριο τοῦ Βόλου ὁ λαὸς γιὰ μιὰ ἀπόφαση ἀδικώτατη ποὔβγαλε αὐτὸ τὸ δικαστήριο. Ὁ λαὸς λοιπὸν ἄρχισε νὰ ξεχωρίζει τὸ ἄδικο καὶ νὰ μὴ φοβᾶται πιὰ νὰν τὸ φωνάζει. Μεγάλη παρηγοριὰ κι αὐτό. Ἀδιάφορο ἂν ἡ Ἀρχὴ ἔπιασε τὸν κ. Ζάχο, τὸ μεγαλόψυχο διευθυντὴ τοῦ «Ἐργάτη» καὶ μερικοὺς ἄλλους σιλελεύτερους πολῖτες καὶ τοὺς ἔρριξε στὴ φυλακή. Αὐτὸ δὲ σημαίνει τίποτα. Ἡ Ἀρχὴ σὰν Ἀρχὴ δουλέψε. Μὰ κι ὁ λαὸς σὰ λαὸς θὰ δουλέψει μιὰ μέρα. Σώνει νἀνοίξει τὰ μάτια του καὶ νὰ δεῖ σὲ ποιό μακελιὸ τονὲ σέρνουν οἱ διάφοροι μπόγηδές του. Καὶ θὰν τἀνοίξει τὰ μάτια του ὁ λαὸς καὶ μαζὶ μ' αὐτόνε θἀνοίξει τὰ μάτια του καὶ τὸ Ἔθνος καὶ θὰ δεῖ τοὺς τρομεροὺς Βουργάρους ποὺ ταμπουρωμένοι στὴ Βουλὴ καὶ ἔστ' ἄλλα κάστρα τους τὸν πολεμοῦνε λυσσασμένα καὶ τοῦ καταλωποδυτοῦνε τὸν ἱδρωτά του καὶ τὸ αἷμα του.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ

Μιλῶντας σ' ἕν' ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ «Νουμᾶ» γιὰ τὸν «'Αρχιτέκτονα Μάρθα», εἶπα πῶς ἡ ἠθική του βάση μὲ ἀγαναχτεῖ τόσο, ὥστε νὰ ξεχνῶ τὴν τεχνική του. Τὴν ἀφέλειά μου αὐτὴ τὴν πλήρωσα μὲ μιὰ παρεξήγηση ἀπὸ μέρους τοῦ συγγραφέα του. Τούτη μὲ κάνει νὰ δεχτῶ τὴν πρόκλησή του καὶ νὰ τοῦ ἀπαντήσω: "Εστω' ἡ τέχνη δὲν ἔχει οὔτε σκοπό, οὔτε τέλος κοινωνικό. Στὴν ὀμορφιὰ μονάχα θυσιάζει. Μὰ κ' ἔτσι ἀκόμα, ὁ «'Αρχιτ. Μάρθας» δὲν ἔχει ἔνδυμα γάμου γιὰ τὸ ἱερό της. Εἶναι τόσο ἄσχημος καὶ τεχνικά, ὅσο δὲν τὸ φαντάζεται ὁ συγγραφέας του. Ἕνας αἰσθηματικὸς λυρισμὸς καὶ ξεθωριασμένος ρωμαντισμὸς σμιγμένος μὲ μιὰ τρεχούμενη σκηνικὴ καλαισθησία—δὲ λέω ἐπίτηδες, δὲ λέω ἀπὸ βαθύτερη ψυχικὴ ἀνταπόκριση — γιὰ τοὺς «ἀγαθοὺς ἀστοὺς» καὶ τοὺς σνόμπ, ποὺ θὰ τὸ χειροκροτοῦσαν. Οἱ ὁμιλίες τῶν προσώπων του, ἄβαθες κι ἄδειες, ὅπως κ' οἱ ψυχές τους. Τὸ **πνεῦμα** τους κοινό, τριμμένο. Μοῦ φτάνει νἀναφέρω τὸ μονόλογο τῆς Μίνας (Μιὰ κιθάρα κλαίει μακρυά. Πῶς κλαίει, πῶς κλαίει ἡ κιθάρα), ἢ τὸν ὅμοιο τοῦ ποιητῆ Ζόλα, ποὺ γυρνάει ἀπὸ τὴν 'Αγγλία. Νεόκοπη κάθε ἔκφραση καὶ λέξη. Αὐτὴ ἡ τέχνη γιὰ τὴν ὡραιότητα βρίσκει τὴν πιὸ βαθειά της ἔκφραση στὴ σκηνὴ μεταξὺ Μίνας καὶ Παύλου στὴν α'. πράξη, στὴ σκηνὴ τῆς ἀπαγωγῆς στὴ β'., φθάνει σ' ὕψος λιμπρέτου ἐκεῖ ποὺ ἔρχονται οἱ χωρικοὶ στὴν γ'. νὰ εὐχηθοῦν τὸ εὐτυχισμένο ἀντρόγυνο στὸ ἐξοχικό τους σπίτι, γιὰ νὰ μετωρισθῆ ψηλότερα μὲ τὸ μεθύσι τῆς σαμπάνιας. Αὐτὰ τὰ δείγματα, πιστεύω, φτάνουν.

Ναί, ἔστω' «Μόνος σκοπὸς τῆς τέχνης εἶν' ἡ ὡραιότης». Μὰ ὁ «'Αρχιτέκτων Μάρθας» εἶναι ἡ ἄρνησή της, γι' αὐτὸ εἶν' ἄρνηση καὶ τῆς ζωῆς. Ὁ γνησιότερος ποιητὴς ἀκούει, ἀλήθεια, μόνο τὰ ποιητικά του ἔνστιχτα. Μὰ ὅπου αὐτὰ εἶναι γνήσια ποιητικὰ βοηθοῦν μοιραῖα τὴ ζωή. Τοὐλάχιστον ἔτσι ἔγινε ὡς τὰ τώρα, ποὺ ὄντα ἐξαιρετικὰ δὲ γεννήθηκαν ἀκόμα ἀπὸ ἄσπιλες συλλήψεις ἴσκιων. 'Απὸ τέτια ἔνστιχτα βγῆκαν στὸ φῶς ὅλα τὰ γνήσια ποιητικὰ ἔργα. Καὶ στὸν τόπο μας ἀκόμα. Ἡ «ριζικῶς ἀντικαλλιτεχνικὴ κλπ. κριτική» τὴν ὀμορφιὰ δὲν τὴν ἀρνεῖται· τὴν ἀσχημιὰ καταδικάζει μόνο, τὶς κλίκες, τὶς τεχνοτροπίες, τὶς μεγαλο-ὡραιοπάθειες βρίσκει προϊόντα ἐποχῶν κοινωνικῆς στασιμότητας, ξεπεσμοῦ τῆς τάξης ποὺ φανερώνονται. Ἡ ἀτομιστικὴ φιλοσοφία κ' αἰσθητικὴ εἶναι τὸ πάτημα, ποὺ τοὺς χρειάζεται· γιὰ τοῦτο σέρνονται σ' αὐτές, τὶς ἀγκαλιάζουν καὶ τὶς στένουν εἴδωλά τους.

Τὸ καὶ τό, λέει ὁ Μάτερλιγκ, τὸ λέει ὅμως γιὰ μιὰ ἐσωτερικὴ ζωή, αὐτὴ ποὺ ζήτησα κ' ἐγὼ καὶ δὲν τὴ βρῆκα στὸν «'Αρχιτέκτονα Μάρθα». Μιὰ πάλη γιὰ κάτι γενναιότερο, ἕνα ἰδανικὸ πιὸ ἀνθρώπινο τοῦ κατηγόρεσα ὅτι δὲν ἔχει. Μιὰ βάση ἠθική, εἶπα, λείπει στὸν ἀγώνα του. Καὶ θέλω νὰ τἀποδίνω περσότερο στὸ χόλιασμα τοῦ συγγραφέα του ἀπ' τὴν κριτική μου, παρὰ σὲ σύγχυση ἰδεῶν, ἂν ἐννοεῖ ὅπως φαίνεται, κ' ἐμὲ μὲ τοὺς ἠθικολόγους κι ὠφελιμιστάς, ποὺ εἰρωνεύεται. Τόπα, νομίζω, καθαρά· ἡ τέχνη εἶναι κοινωνική, τὸ θέλει ἢ δὲν τὸ θέλει κι ὁ βαθμός της πιὸ ψηλὸς ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ θέλει. Αὐτὸ τὸ **τέλος** της εἶναι στὴ φύση της, γιατὶ εἶναι τῆς ζωῆς καρπός. Ἡ ὀμορφιὰ ἐξυψώνει τὴν ἀνθρώπινη ἀξία κ' ἔτσι ὠφελεῖ τὴ ζωή. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἠθικολογία μου κι ὁ «ὠφελιμισμός» μου.

Τὸ τί λέει ὁ «κάποιος ψυχολόγος» γιὰ τοὺς μεγάλους καλλιτέχνες, ποὺ «θὰ διέπρεπαν ὡς μεγάλοι κακοῦργοι, ἂν δὲν εἶταν καλλιτέχνες», δὲν ξέρω ἂν πρέπει νὰ τὸ πάρω ὡς γνώμη γιὰ ὑποστήριξη τοῦ ἀντικοινωνικοῦ τῆς τέχνης, δὲν ξέρω ἀκόμα ἂν τὴν τέχνη τὴ θέλει τέτια ὁ ποιητὴς τοῦ «'Αρχιτέκτονα Μάρθα». Ἕνα ξέρω μοναχά, πῶς οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες ἔγιναν πάντα ἕνας σταθμὸς προόδου γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ βῆμα πρὸς τὸ ἰδανικὸ τῆς ὀμορφιᾶς, ποὺ κυνηγάει μὲ τρόπο ἀντίθετο ὁ συγγραφέας τοῦ «'Αρχιτ. Μάρθα». 'Ομορφιὰ ἀντικοινωνικὴ ἐγὼ τουλάχιστο δὲν τὴ γνωρίζω. Τέτια εἶναι μόνο ἡ ἀσχημιὰ κι ἄσχημο κάθε τι ποὺ δὲν ἔχει ἠθικὴ βάση, δηλ. κάθε ταπεινὸ κ' ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴ δόξα μόνο καὶ τὸν πλοῦτο ἠθικὴ δὲν εἶναι, γιατὶ δὲν εἶν' ἀντάξια γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ὁ Σαίξπηρ δὲ μᾶς παρουσίασε οὔτε τὸν "Αμλετ, οὔτε τὸ Λήρ, οὔτε τὸ Μάκβεθ ὡς ψυχὲς παλεύουσες γιὰ τὴν ὀμορφιὰ τῆς ζωῆς, ὅπως θέλει τὸν Παῦλο Μάρθα ὁ ποιητής του. "Ας μὴ συγχύζουμε τὰ ὅρια, οὔτε τὶς ἀναλογίες. Ὁ ἀρχιτέκτων Μάρθας μᾶς προβάλλει ἀγωνιστὴς μὲ τὴ σκληρότητα τῆς μοίρας κ' ἐγὼ θέλησα νὰ τὸν ἀποδείξω πῶς δὲν εἶναι τέτιος. Δὲν εἶναι ἥρωας, εἶπα, μὰ πλουτολάτρης μπουρζοάς, ὄχι ψυχὴ γενναία, εὐγενικὴ κι ὡραία, μὰ κοινή, ἄβαθη κι ἄσχημη. 'Εδῶ εἶναι τὸ ζήτημα κι ἄδικα πάσχει ὁ συγγραφέας του νὰ τὸ φέρῃ ἀλλοῦ, νὰ τὸ σχετίσῃ μὲ παραφροσύνες, μὲ πεσιμισμοὺς καὶ γυιοὺς τῶν ἴσκιων. "Αν ἤθελε νὰ συζητήσῃ τὴ γνώμη μου, ἂν θέλει, ἀντίθετα μ' αὐτή, νὰ ὑποστηρίξῃ γενικὰ τὸ ἀντικοινωνικὸ τῆς τέχνης, ἔπρεπε νὰ κατέβῃ στὸν ἀγώνα ξέθαρρα καὶ ξάστερα. Ὅσοι ἔχουν πράγματις ἰδανικὰ ζωῆς καὶ τέχνης, πεποίθηση, πίστη, φανατισμὸ σ' αὐτά, ἔτσι κάνουν. Ὄχι γνῶμες ἀπὸ δῶ κ' ἐκεῖ γιὰ νὰ στηρίξουμε τὸ ἔργο μας, μὰ τὴν ἰδέα μας, τὴν πίστη μας σημαία καὶ λάβαρο. Αὐτὴ κέντρο τῆς πάλης μας καὶ βάση κι ὄχι τὸ ἀτομό μας. 'Αδίκησε τὴ δραματική του τέχνη μὲ τὸ δρᾶμα του, ἂς μὰν ἀδικεῖ ὁ καλός μου φίλος καὶ τὸ κριτικό του πνεῦμα. Ἕτοιμος εἶμαι νὰ τοῦ δώσω κάθε ἐξήγηση, πρόθυμος νἀναιρέσω ὅποια ἀδικία ἔκαμα στὸ ἔργο του, ἂν μοῦ τὸ ἀποδείξῃ, ἂν μὲ φωτίσῃ ποῦ γελάστηκε ἡ ἀντικαλλιτεχνικὴ κριτική μου.

Εἶν' ἀλήθεια, πὼς τὸ ἀντικοινωνικὸ τοῦ ἔργου του μ' ἔκαμε νὰ τὸ κρίνω, ὅπως τὄκρινα· ἔστω ἡ βάση μου ἡ σοσιαλιστική, ἡ ἀντικειμενική, ὄχι τἀτομικιστικὰ ἔνστιχτά μου. Τὴ σοσιαλιστικὴ ἀρχὴ ὅσο ἀφορᾶ γιὰ τοὺς κακούργους, τοὺς δυστυχεῖς ἀρρώστους, ποὺ μιλεῖ ὁ κάποιος ψυχολόγος του, θαρρῶ νὰ τὴν ξέρῃ ὁ συγγραφέας τοῦ «'Αρχιτέκτονα Μάρθα». Ὄχι δεσμὰ γι' αὐτοὺς καὶ σίδερα καὶ καρμανιόλες· ἀκίνδυνους στὴν κοινωνία θέλει νὰ τοὺς κάμῃ μόνο. Κι ὁ ὑποφαινόμενος, ἂν ἀποφάσισε νὰ πικράνῃ ἕναν ἀπ' τοὺς πιὸ γλυκούς του φίλους, ἀπὸ ἕνα τέτιο αἴσθημα ὁρμήθηκε Νὰ κάμῃ τὸ δραματικό του κακούργημα ἀκίνδυνο στὸ μέλλον τῆς ρωμαίϊκης κοινωνίας. Μὲ τἄγγισμα τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ ἔργου του δὲ θέλησε νὰ τὸν πικράνῃ πιὸ πολύ. Τώρα τὸ κάνει, ἀφοῦ τοῦ ἔγινε.... «ἰδιαιτέρα πρόκληση».

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Τὶς ἀηδίες τῆς Βουλῆς ἀκολουθήσανε οἱ ἀηδίες τοῦ Τύπου. Σὰ σταυραδέρφια δουλεύουν πάντα αὐτὰ τὰ δυὸ μαλάκια. Κ' ἔτσι ὅ,τι εἰπώθηκε στὴ Βουλὴ κατὰ τοῦ Ψυχάρη καὶ τῆς Δημοτικῆς γλώσσας, ξαναμασσήθηκε καὶ στὸν 'Αθηναίϊκο τύπο.

— Ἡ «'Εστία», σοφώτατα καθὼς πάντα, μᾶς πληροφόρησε πὼς ἡ γλῶσσα τοῦ Ψυχάρη εἶναι *ἀνόητη* καὶ *σαχλή*. Φυσικά· ἂν τὸν ἀγώνα ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς δὲν τὸν ἔκανε ὁ Ψυχάρης μὰ ὁ κ. Στρέϊτ λ. χ. ἢ ὁ κ. Ζ. Μάτσας, τότε δὲ θἄτανε σαχλὸς οὔτε ἀνόητος· θἄτανε ἐθνικώτατος καὶ σοφώτατος.

— Θέλουμε νὰ ποῦμε δηλ. πὼς στὸν τόπο μας καὶ στὸν τύπο μας μόνο οἱ Τραπεζῖτες ἔχουνε δίκιο—ἢ τὸ πολὺ πολὺ καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Σνάϊδερ-Καννὲ (7 χιλ. φράγκα χρ. πήρανε ἀρκετὲς 'Αθηναίϊκες ἐφημερίδες ἀπὸ δαύτους γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ κανόνια τους κτλ.).

— Ὁ Ψυχάρης ἂν τἄχει καλὰ μὲ τὸ ναύαρχο Φουρνιὲ πρέπει νὰ τὸν καταφέρει νὰ ξεσπαθώσει ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς γλώσσας. Τότε ἡ «'Εστία» πρώτη πρώτη θὰν τοῦ ἀναγνωρίσει τὸ δίκιο

— Μὰ ἐπιτέλους, Θέ μου, δὲ θὰ βρεθεῖ κανένας μάγερας τοῦ Παλατιοῦ νἄρθεῖ μὲ τὸ μέρος μας; Δὲν παίρνει μὲ κανένα ἀπὸ δαύτους ἰντερέσιου ἡ «'Εστία;»

— Ὁ ἑκατομμυριοῦχος καὶ ἀριστοκρατικώτατος διευθυντὴς τοῦ «'Εμπρὸς» σὲ ἄρθρο του τὴν περασμένη Τετράδη μᾶς ἀποκάλεσε ὅλους τοὺς δημοτικιστάδες «πεινάλέους στρουθούς». Μὰ γιατί; Μήπως πέσαμε καὶ μεῖς ποτὲ στὰ χρήματα τοῦ Μακεδονικοῦ Κομητάτου; Ἢ μήπως θελήσαμε νὰ πουλήσουμε ποτὲ κανένα ξεχαρβαλωμένο πιεστήριό μας στὸ Δημόσιο; Δὲν τὰ λέμε ἐμεῖς αὐτά. Τοῦ τὰ εἶπαν ἄλλοτες οἱ «'Αθῆναι» καὶ ὁ «Χρόνος». Καὶ τοῦ τὸ ἀποδείξανε μάλιστα.

— Μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς ποὺ θὰ ἐφαρμόσει τὸν καινούριο νόμο γιὰ τα διδαχτικὰ βιβλία διώρισε ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολή, μαζὶ μὲ ἄλλους καὶ τοὺς κ. κ. Μιστριώτη κα Βάλβη. Δηλ. πάνου κάτου τὸ ἴδιο σὰ νὰ φτειάσεις ἕνα θωρηχτὸ πρώτης σειρᾶς καὶ νὰ βάλεις μπαλωματῆδες νὰν τὸ κυβερνήσουν κ' ἕνα εὐζωνικὸ τάγμα γιὰ ναῦτες του.

—Βγῆκε σὲ βιβλίο ἡ «Γλῶσσα καὶ Ζωὴ» τοῦ 'Ελισαίου Γιανίδη καὶ πουλιέται στὰ γραφεῖα μας 2 δραχμές. Γιὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ γράψει στὸ «Νουμᾶ», κρίνοντάς το καὶ δείχνοντας τὴ μεγάλη ἀξία του, ὁ συνεργάτης μας Σπύρος 'Αναστασιάδης.

— Τὸ φύλλο τῆς ἄλλης Κυριακῆς θὰ βγεῖ μὲ δώδεκα σελίδες.

— 'Απότυχε, μᾶς λένε κλαίγοντας οἱ φημερίδες, τὸ Κομητάτο τῆς 'Αποκριᾶς κ' ἔτσι πάει πιά, ἀποκριὰ φέτος δὲ θἄχουμε.

— Μα τί πειράζει; Μᾶς μένει πάντα ἡ Βουλὴ ποὺ ἴσια ἴσια μὲ τὸ ἄνοιγμα τοῦ Τριωδιοῦ ἀρχίνησε νὰ μασκαρεύεται.

— Στὸν πρόλογο τοῦ 'Εφταλιώτη («Νουμᾶς» ἀριθ. 280, σελ. 1, στήλη 1, ἀράδα 4) πρέπει νὰ διορθωθοῦν τὰ «*φουσκωμένα* εἴδωλα» σὲ «*φασκιωμένα* εἴδωλα τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας μας κτλ.» ποὖναι τὸ σωστό.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. **Κ. Δελ.** 'Αλεξάντρεια. Λάβαμε τὴ συντρομὴ τοῦ 908 καὶ εὐχαριστοῦμε.—κ. **'Ελ Γρ.** Ὁ Στάης πασᾶς τὴ Δευτέρα βράδι στὴν ἀποκριάτικη συνεδρίαση τῆς 'Ελληνικῆς Βουλῆς διάβασε ἀπὸ τὸ «Ταξίδι» τοῦ μεγάλου Ψυχάρη τούτη τὴ φράση «Ὁ ἥλιος ἀνάτελνε τότες στὴ ζωή μου» καὶ δήλωσε πὼς αὐτὰ *δὲν εἶναι* 'Ελληνικὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ προχωρέσει. "Εβρισε δηλ. Βουργάρους τοὺς ψηφοφόρους του ποὺ τέτια γλῶσσα μιλοῦνε. Νὰν τὴ νιώσανε ἄραγες οἱ ψηφοφόροι του τὴ βαριὰ βρισιά;—κ. **Ν.** Ὁ φίλος Θανάσης Κατραπάντης μᾶς στέλνει τὸ ἀκόλουθο χαραχτηριστικὸ ἐπίγραμμα γιὰ τὸ Σάθα:

Σᾶς βεβαιώνω τἀπορῶ
μὲ τὸν καημένο Σάθα.
Ρωμιὸς γραφιᾶς νὰ γεννηθεῖ
καὶ νὰ ντυθεῖ μὲ ψάθα.

κ. κ. **Γ. Ζεϊβ.**, **Ν. Πασ.** καὶ **Α. 'Αλ.** στὴ Μυτιλήνη. Λάβαμε τὶς συντρομὲς ποὺ μᾶς στείλατε καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε.

ΛΑΧΕΙΟΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟΥ 1908

4	**ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΡΔΗ ΕΞ**		**100,000**	**Δρ.**	**400,000**
4	»	»	**25,000**	»	**100,000**
4	»	»	**10,000**	»	**40,000**
12	»	»	**5,000**	»	**60,000**
20	»	»	**1,000**	»	**20,000**
1644	»	»	**100**	»	**164,400**
2312	»	»	**0**	»	**115,600**
4000	**ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν.........**				**900,000**

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27|10 'Απριλίου 1908) θὰ ἐκδοθῶσι **μόνον** 300,000 **τετραδράχμων γραμματίων** ὑπ' ἀριθ. 1—300,000. **Μόνον οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτίδος κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην.** Κατόπιν θὰ ἐκδοθῶσι **μονόδραχμα** γραμμάτια ἰσχύοντα διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ὑπ' ἀριθ. 300,000 ἄχρις 1,000,000, θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτίδος καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοί.

Γραμμάτια πωλοῦνται. Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπέζας, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ σταειάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς **δραχμὰς τέσσαρας** ἕκαστον, ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς **δραχμὴν μίαν** ἕκαστον γραμμάτιον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ **Γραφεῖον τοῦ 'Εθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν 'Αρχαιοτήτων**, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς 'Αθήνας. Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἄρχεται ἀπὸ 1|14 'Ιανουαρίου 1908.

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ